

Міністерство освіти і науки України
Національний технічний університет
«Дніпровська політехніка»

Навчально – науковий інститут економіки
Фінансово-економічний факультет
Кафедра міжнародних відносин і аудиту
ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА
кваліфікаційної роботи ступеню бакалавра

студента Шрайбмана Дмитра Олександровича

(ПІБ)

академічної групи 291-18-1

(шифр)

спеціальності 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та
регіональні студії»

(код і назва спеціальності)

за освітньо-професійною програмою «Міжнародні відносини, суспільні
комунікації та регіональні студії»

(офіційна назва)

на тему: "Позиціонування КНР у сучасному світі"

(назва за наказом ректора)

	Прізвище, ініціали	Оцінка	Підпис
Керівник роботи	Перфільєва А.О.		

Рецензент			
-----------	--	--	--

Нормоконтроль	Перфільєва А.О.		
---------------	-----------------	--	--

Дніпро

2022

ЗАТВЕРДЖЕНО:

завідувач кафедри

міжнародних

відносин і аудиту

Пашкевич М.С.

(підпис)

(прізвище, ініціали)

«__» _____ року

ЗАВДАННЯ
на кваліфікаційну роботу
ступеню роботи ступеню бакалавра
(бакалавра, магістра)

Студенту Шрайбману Д. О. академічної групи 291-18-1

(прізвище та ініціали)

(шифр)

спеціальності 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та
регіональні студії»

(код і назва спеціальності)

за освітньо-професійною програмою «Міжнародні відносини, суспільні
комунікації та регіональні студії»

(офіційна назва)

на тему:

"Позиціонування КНР в сучасному світі"

затверджену наказом ректора НТУ «Дніпровська політехніка» від _____

№ _____

Розділ	Зміст	Термін
1	ЕКОНОМІЧНІ ОСНОВИ ПОЗИЦІОНУВАННЯ КИТАЮ В СУЧАСНИХ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИНАХ	20.04.22 – 05.05.22
2	СОЦІАЛЬНО-ПОЛІТИЧНИЙ ВИМІР ПОЗИЦІОНУВАННЯ КНР В СУЧАСНОМУ СВІТІ	06.05.22- 22.05.22
3	ЗОВНІШНЬО-ПОЛІТИЧНІ ОРІЄНТАЦІЇ КНР НА ПОТОЧНОМУ ЕТАПІ	23.05.22- 06.06.22

Завдання видано

(підпис керівника)

Перфільєва А.О.

(прізвище, ініціали)

Дата видачі 20.04.2022 р.

Дата подання до екзаменаційної комісії 07.06.2022 р.

Прийнято до виконання

(підпис)

Шрайбман Д. О.

(прізвище, ініціал)

РЕФЕРАТ

Пояснювальна записка: 87 стр., 1 додаток, 68 джерело.

КИТАЙ, КНР, ЕКОНОМІКА, ТЕХНОЛОГІЗАЦІЯ, ВИРОБНИЦТВО, ІНВЕСТИЦІЇ, РОЗВИТОК, ПОТЕНЦІАЛ, ПОЛІТИКА, ПРОЕКТИ.

Об'єкт розроблення – Китай в сучасному світі.

Мета роботи – Проаналізувати місце та статус КНР у сучасних міжнародних відносинах та визначити чинники її позиціонування.

Проаналізовані економічні досягнення КНР та їх зв'язок з позиціонуванням Китаю в міжнародних відносинах. Визначені інструменти та засоби, завдяки яким Китай просуває свої інтереси в кількох регіонах світу. Стимулювання технологічного розвитку в Китаї дозволяє йому більш ефективно здійснювати управління внутрішніми процесами, а також збільшує науково-технологічну базу знань та підтримує інноваційний розвиток економіки, що разом визначає Китай як технологічну державу.

Проаналізовані проблеми сталого розвитку КНР, насамперед, регіональна нерівність, яка спричиняє виникнення дисбалансу в економіці країни та проблеми з впровадженням альтернативної енергетики. Також, досліджені демографічні проблеми КНР які стали наслідками державної програми, щодо зниження народжуваності. Вивчені причини та наслідки етнічних проблем та їх зв'язок з позиціонуванням Китаю в сучасних міжнародних відносинах. Проаналізовані внутрішні чинники, які впливають на самоідентифікацію Китаю у глобальному вимірі, насамперед, політичний устрій та урядові програми щодо розвитку держави, а також економічні можливості КНР.

RESUME

The graduation research of the fourth-year student Shraybman Dmitriy(NTU DP, faculty of Finance and Economics, Department of International Relations and Audit)

deals with deals with China's positioning in modern international relations and describes different topics concerning China's economy and current problems. This work is interesting for students, governmental workers, diplomats or professors, who would like to know more about China and its role in modern world.

Bibliogr. 68. Tables 0. Ill. 0.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	6
РОЗДІЛ 1 ЕКОНОМІЧНІ ОСНОВИ ПОЗИЦІОНУВАННЯ КИТАЮ В СУЧАСНИХ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИНАХ.....	10
1.1 Економічні успіхи, як основа статусної визначеності КНР.....	10
1.2 Технологізація та проблеми сталого розвитку Китаю.....	20
РОЗДІЛ 2 СОЦІАЛЬНО-ПОЛІТИЧНИЙ ВИМІР ПОЗИЦІОНУВАННЯ КНР В СУЧАСНОМУ СВІТІ.....	32
2.1 Демографічні та етнічні проблеми в розвитку КНР в сучасному світі....	32
2.2 Проблеми прав людини в Китаї.....	41
РОЗДІЛ 3 ЗОВНІШНЬО-ПОЛІТИЧНІ ОРІЄНТАЦІЇ КНР НА ПОТОЧНОМУ ЕТАПІ.....	52
3.1 КНР в системах регіональних відносин.....	52
3.2 Самоідентифікація Китаю у глобальному світі.....	63
ВИСНОВКИ.....	74
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	80

ВСТУП

Актуальність. З 1949 року починається історія Китайської Народної Республіки (КНР) та Комуністичної партії Китаю (КПК), яка змогла перемогти у війні та взяти владу у свої руки. З того часу Китай почав пошуки свого місця в системі міжнародних відносин, що склалася. З початком політики реформ та відкритості Китай підтримував високі темпи зростання ВВП, частка китайського ВВП у світовій економіці за 2021 рік становить понад 18% [51]. Китай бере активну участь у міжнародних відносинах, має членство в ООН, G20, СОТ, БРІКС, та інвестує у різні галузі бізнесу та виробництва по всьому світу. У зв'язку зі зростаючим впливом КНР у світовій політиці, особливо актуальним стає питання реального становища Китаю на світовій арені. В цій роботі було зроблено спробу охарактеризувати реальний стан соціально-політичної та економічної складових китайської держави. Актуальність роботи також полягає в необхідності відповісти на питання про самовизначення КНР у системі міжнародних відносин, що змінюється. Оскільки зараз відбувається формування якісно-нового світопорядку, Китай як один з найвпливовіших гравців має велике значення для прогнозування майбутніх подій світового масштабу.

Серед науковців досі тривають дискусії щодо позиціонування КНР у сучасному світі, що пояснюється особливостями соціальних, етнічних, політичних, культурних та географічних аспектів розвитку Китаю.

У сьогоdnішній ситуації світ перебуває у стані перманентної конфронтації, боротьби Заходу та Сходу, демократії та авторитаризму. У той же час процес глобалізації призвів до того, що майже всі розвинені країни так чи інакше пов'язані одна з одною. У таких умовах будь-яка зміна міжнародної обстановки не проходить безслідно. Китай є одним із провідних гравців на політичній арені, в регіональному та глобальному вимірі, тому він привертає і привертає увагу дослідників в усьому світі.

Західна та Східна цивілізації багато в чому відрізняються одна від одної, відмінності між ними стосуються культури, релігії, етики тощо. Всі ці розбіжності призводять до непорозуміння та породжують невизначеність між представниками двох культур. Європейцю або американцю складно зрозуміти середньостатистичного китайця, ще більші труднощі виникають при спробі охарактеризувати політику цілої держави.

Важливим фактором також є зростаючі амбіції та геополітичні плани Китаю. Китай має достатній набір можливостей для здійснення активної зовнішньої політики. Досягнення в практиках технологізації, амбітний зовнішньополітичний проект "Один пояс – один шлях" (ОПОШ) та особливості політичного устрою, очевидно дозволяють Китаю збільшити свою присутність та вплив на економіку інших країн. Тому зараз дуже важливо з'ясувати, які наслідки може спричинити зростаючий вплив Китаю у світі і якими ресурсами він послуговується для свого позиціонування в сучасних міжнародних відносинах.

Огляд використаної літератури. Для виконання дипломної роботи було відібрано комплекс джерел які умовно можна поділити на дві основні частини: матеріали закордонних та відчизняних дослідників. В цілому вони дозволяють презентувати особливості сучасного становища Китаю в міжнародних відносинах та показники його соціального, політичного та економічного розвитку. Враховуючи специфіку політичного розвитку КНР (авторитарний режим), багато джерел присвячених його розвитку не можуть певною мірою висвітлювати специфіку цього питання, з цим пов'язана складність у підборі і опрацюванні літератури для виконання дипломної роботи. До списку літератури були додані роботи зарубіжних авторів, англійські статті, взяті з наукових журналів, тематичних сайтів та інформаційних агенцій (Bloomberg, BBC News, Синьхуа). Особливу частину джерельної бази дослідження складають офіційні матеріали КНР (промови Сі Цзіньпіня, Конституція КНР).

Предмет. Предмет цього дослідження – місце та статус КНР у міжнародних відносинах.

Мета дослідження. Проаналізувати місце та статус КНР у сучасних міжнародних відносинах та визначити чинники її позиціонування.

Для досягнення мети передбачається розв'язання наступних дослідницьких завдань:

По–перше, дослідити економічні успіхи КНР, як основу її статусної визначеності.

По–друге, проаналізувати практики технологізації та проблеми сталого розвитку Китаю.

По–третє, проаналізувати проблемний вимір позиціонування КНР в сучасному світі.

По–четверте, простежити практики самоідентифікації КНР у глобальному світі.

По–п'яте, проаналізувати особливості політики КНР в системах регіональних відносин.

Методологічні засади дослідження. Методологічна основа нашого дослідження сформована комплексом загально-наукових методів аналізу, синтезу, індукції та дедукції, також в роботі використовується метод аналогії та порівняння. Успішність використання цих методів забезпечує принцип історизму який дозволив вивчити позиціонування Китаю в динаміці з урахуванням особливостей і глобального і регіонального цивілізаційного розвитку.

Структура роботи. Структурно робота складається з вступу, основної частини, висновків та списку використаних джерел. Основна частина сформована трьома розділами: “Економічні основи позиціонування Китаю в сучасних міжнародних відносинах” (Економічні успіхи, як основа статусної визначеності КНР, Технологізація та проблеми сталого розвитку Китаю), “Проблемний вимір позиціонування кнр в сучасному світі” (Демографічні та етнічні проблеми в розвитку КНР, Проблема прав людини в Китаї),

“Зовнішньо-політичні орієнтації КНР на поточному етапі”
(Самоідентифікація Китаю у глобальному світі, КНР в системах регіональних відносин).

РОЗДІЛ 1 Економічні основи позиціонування Китаю в сучасних міжнародних відносинах

1.1 Економічні успіхи, як основа статусної визначеності КНР

Китай привертає до себе все більше уваги, його зовнішня та внутрішня політика становляться предметом дискусій, різні джерела по-різному оцінюють дії Китаю, однак для всіх очевидно, що Китай має досить чітку стратегію розвитку та великі амбіції.

Потужна економіка КНР дозволяє проводити успішну регіональну політику. Китай можна вважати економічним центром АТР і головним конкурентом США за світове панування. Але перш ніж досягти економічного успіху, Китаю довелося пережити низку метаморфоз.

Після смерті Мао Цзедуна, політика якого мала катастрофічні наслідки для сільського господарства та економіки КНР в цілому, до влади приходить Ден Сяопін, який здійснив низку ефективних реформ, хоч і діяв швидше за все на свій страх і ризик, але зміг зрештою реанімувати економіку, запустити стрімке зростання ВВП у КНР.

Було проголошено політику відкритості та реформ. Створювалися спеціальні економічні зони. Дешева робоча сила та надання права на придбання нерухомості в Китаї залучали іноземних інвесторів, які переносили своє виробництво в Китай.

Стратегія Дена Сяопіна була частково запозичена з книги Сунь Цзи "Мистецтво війни": "триматися в тіні, нічим не видавати себе". Тобто, необхідно було зосередитися на внутрішній політиці, виправити помилки минулого, підняти рівень життя населення. Також у плани китайського керівництва на цьому етапі входив поступовий розвиток взаємовигідних міжнародних відносин.

Впровадження великої кількості реформ у внутрішній та зовнішній політиці мало на меті будівництва експортно-орієнтованої економіки, розвинення технологічного та інноваційного потенціалу країни та пошук нових ринків збуту.

Наприкінці 20 століття Китай вступає до СОТ, ця подія прискорила переміщення Китаю з периферії до центру політичної арени як одного з найбільших експортерів товарів.

Під час правління Ху Цзіньтао, який загалом продовжував політику Дена Сяопіна, Китай стає найбільшим світовим експортером. У 2010 р. країна виходить на друге місце у світі після США за обсягом ВВП, а у 2014 р. – на перше місце, обігнавши США. Ху Цзіньтао проголошує політику мирного розвитку та побудови гармонійного світу спільними зусиллями.

Разом із зростанням економічного та політичного впливу КНР змінюється і його стратегія. З приходом до влади Сі Цзіньпіна відбувається посилення ролі держави у глобальній політиці та розширення сфер впливу.

Зовнішня політика сприймається як один з основних чинників які забезпечують соціальну стабільність в країні. Політика активного втручання в міжнародні відносини містить у собі деякі ризики. Помилки у зовнішньополітичній стратегії можуть призвести до падіння авторитету партії. З урахуванням усіх цих факторів було створено Раду державної безпеки, до повноважень якої входили проблеми зовнішньої політики. [11, с. 10].

Так само особлива увага приділяється проблемі раціонального розподілу ресурсів, оскільки перехід до багатосторонньої дипломатії передбачає збільшення кількості завдань, які потрібно вирішувати. Збільшення економічного потенціалу, участь одночасно в кількох територіальних суперечках, інфраструктурні проекти тощо, все це потребує координації та ресурсного забезпечення.

Так, використовуючи міжнародні організації, до яких так само входять і слабші держави, Китай може впливати на прийняття більш вигідних для

себе рішень. Також маючи членство у багатьох міжнародних та регіональних організаціях, КНР встановлює дружні відносини з країнами-учасницями та одночасно сприяє послабленню впливу США у регіональних системах або у складі міжнародних організацій.

Китай почав брати активну участь у міжнародних відносинах значно пізніше, ніж інші політичні актори, цей факт дозволяє йому вчитися на чужих помилках. Після розвалу СРСР Ден Сяопін говорив, що головне не повторювати чужих помилок. Так само Китай усвідомлює недоліки ліберально-демократичної ідеології і не збирається грати за правилами, які встановлюють США. Китай бачить для себе зовсім інший шлях розвитку, він не намагається агресивно нав'язати свою політику слабшим державам, а пропонує їм взаємовигідні умови. Водночас Китай жорстко обстоює свою територіальну цілісність та свої інтереси у Південно-Китайському морі.

Китай протягом довгого часу не брав участь у союзах які мають на меті протидію третій стороні, але стрімкий розвиток зовнішньої політики, зумовив потребу в забезпеченні інтересів КНР за кордоном. Тому Китай починає брати участь в спільних військових навчаннях, сприяє боротьбі з тероризмом та стихійними лихами [16, с. 4].

Здобувши владу, Сі Цзіньпін зіткнувся з новими викликами. На цьому етапі Китай вже досяг високих темпів зростання економіки, що вимагає використання усього накопиченого досвіду для досягнення певних цілей. Тепер не лише економіка, а й грамотна зовнішня політика повинні разом забезпечити реалізацію китайської стратегії подальшого розвитку.

Сі Цзіньпін впроваджує нове гасло: “китайська мрія про відродження китайської нації”. Китайський лідер запевняє світову громадськість у тому, що економічне процвітання Китаю буде сприяти і розвитку менш розвинених країн, що знаходяться на периферії КНР, особливо помітний інтерес Пекіна в Центральній Азії (ЦА). Саме економічна міць Китаю обумовлює його ідеологічні погляди та стратегію розвитку. Соціалізм з китайською

специфікою може бути ефективним тільки в умовах економічного зростання, розвитку інфраструктури та інновацій.

«За відсталість б'ють і тільки розвиток веде до самопосилення» – так висловив суть державної політики Сі Цзіньпін у промові після відвідування виставки «Шлях до відродження» 29 листопада 2012 р., через два тижні після обрання на посаду генерального секретаря ЦК КПК [11, с. 6].

Не дивно, що амбітні плани та економічні успіхи КНР призвели до конфронтації з США за часів президентства Д. Трампа.

За статистичними даними МВФ, з 2008 по 2015 рр. внесок Китаю у зростання глобальної економіки досяг середньорічних темпів у 48 % (у перерахунку на долари) і 26,3 % (на основі паритету купівельної спроможності), що перевищило аналогічні показники США – 22,5 % і 10,2 % [39, с. 1].

Також очевидно, що Китай не приймає західні ліберальні цінності і прагне обмежити економічний та політичний вплив США в АТР та в інших регіонах світу, які мають стратегічне значення для КНР .

Всі ці фактори сприяли виникненню торгового конфлікту між Китаєм та США у 2018 році. Підставами для початку торгової війни були давні претензії американців до китайської сторони з різних приводів: звинувачення у крадіжці інтелектуальної власності або штучне заниження курсу юаня. Наприклад, у 2015 році, коли обсяги китайського експорту знизилися, Народний Банк Китаю вдався до девальвації юаня. Це призвело до зниження цін на китайські товари та збільшило їхню привабливість на міжнародному ринку. Але такі заходи створюють дисбаланс і змушують інших виробників так само знижувати ціни і втрачати прибуток.

Всі ці дії призвели до величезної торгової переваги КНР по відношенню до США. Наприклад в 2017 році дефіцит США в торгівлі з КНР склав близько 396 млрд долл., а в 2018 році вже 419 млрд долл. - більше ніж 70% від усього торгового дефіциту США [7, с. 5].

На тлі торгової війни між Китайською Народною Республікою та Сполученими Штатами Америки на порядку денному все частіше з'являлися питання, пов'язані з захистом інтелектуальної власності – патентів, авторських прав, торгових знаків, винаходів тощо. При вступі до СОТ Китай взяв на себе зобов'язання не змушувати інострани компанії передавати свої технологічні розробки в обмін на можливість інвестувати та здійснювати комерційну діяльність в КНР. Проте США стверджували що Китай неодноразово порушував це правило. У відповідь на звинувачення США, Китай заперечував свою причетність до цих інцидентів та запевняв, що відстежуватиме випадки примусового трансферу технологій.

Проте не викликає сумніву той факт, що КНР активно “полює” за інноваціями та використовує інформаційно-комунікаційні технології для збору інформації про користувачів. Також деякі американські журналісти і ЗМІ стверджують, що в Китаї існує налагоджений процес розкрадання іноземних технологій з подальшою передачею китайським компаніям. Наприклад, у 2018 році китайська компанія Sinovel Wind Group була визнана винною за крадіжку програмного забезпечення для регулювання роботи вітряних турбін, яке було розроблено американською компанією American Superconductor Inc. Збитки компанії, завдані внаслідок цього інциденту, оцінюються в 800 мільйонів доларів США [53].

Підвищення тарифів на імпорт китайських товарів у США, санкції проти Нуавеї та ZTE за допомогою яких Китай нібито отримує дані про користувачів, звинувачення тощо, всі ці фактори вплинули на виникнення невизначеності на інвестиційному ринку та на зниження позитивної динаміки зростання економіки КНР.

Для того, щоб додатково стимулювати ділову активність Держрада КНР збільшила квоти на випуск цільових облігаційних позик місцевою владою з 1.39 трлн юанів у 2018 р. до 2.15 трлн юанів у 2019 р. Вже в першому кварталі 2019 р. було витрачено більше половини цієї сумми, переважно на реалізацію політично значних великих інфраструктурних

проектів. Уряд дотримується політики зниження податкового навантаження для економічних агентів, що позитивно впливає на динаміку інвестиційного та споживчого попиту [33, с. 3-4].

На початку 2019 р. була відкрита спеціальна платформа для високотехнологічних компаній на Шанхайській фондовій біржі. Це було важливим рішенням, що забезпечило створення багаторівневого ринку капіталу, це в свою чергу стимулювало розвиток підприємств з інноваційним потенціалом. Стандарти, що застосовуються на цій платформі, полегшують вихід сучасних компаній на фондовий ринок. Вже в середині року на цій платформі працювало близько 100 компаній, що працюють у галузі виробництва комп'ютерної техніки, телекомунікаційних систем та іншого цифрового обладнання, медичної техніки, а також у біотехнології та фармацевтиці. Для того щоб боротися з невизначеністю на інвестиційному ринку та збільшити привабливість для іноземних компаній, У березні 2019 р. на сесії ВСНП (Всікітайські збори народних представників) було прийнято Закон КНР про іноземні інвестиції, який набув чинності з 2020 р. [33, с. 3-4].

Мета цього закону посилити правову захищеність іноземних підприємців, забезпечити охорону їхньої інтелектуальної власності, забезпечити неможливість примусової передачі технологій. Компанії матимуть можливість оскаржити неправомірні адміністративні дії щодо них.

Відповідно до нового документа іноземним компаніям була надана можливість отримати національний статус на всіх етапах процесу інвестування, крім обмеженого переліку галузей, пов'язаних з національною безпекою і тому закритих для іноземного інвестування (негативний список), таким чином закон забезпечує рівні права для іноземного та національного капіталу.

Треба також зазначити що деяка туманність формулювань та рамковий характер закону (особливий закон, який встановлює лише загальні принципи законодавчого регулювання відповідних суспільних відносин), передбачає

подальшу конкретизацію підзаконними актами. Тому деякі положення щодо прав іноземних компаній не завжди матимуть реальну юридичну силу.

У лютому 2019 р. Держрадою КНР було оприлюднено "План розвитку Території Великої затоки Гуандун-Гонконг-Макао". В рамках цього проекту передбачається до 2035 року об'єднати 9 міст провінції Гуандун та дві спеціальні адміністративні зони у єдиний міський кластер. Кожне місто або адміністративний район задіяний у проекті має свою спеціалізацію, а об'єднання в єдиний кластер дозволить покращити кооперацію бізнесу та збільшити потік іноземних інвестицій, спрямованих у різні галузі [33, с. 3-4]. У завдання проекту входить економічна інтеграція, поліпшення інвестиційного та ділового середовища, розвиток зв'язків між залученими до цього проекту містами. Все це робиться для того, щоб створити високорозвинений міський кластер дотримуючись принципу "одна країна - дві системи".

Цей амбітний план, по суті, є продовженням вже не перший рік існуючого в Китаї сегменту зон розвитку високих технологій. Надаючи іноземним та китайським інвесторам податкові, фінансові, тарифні, митні та інші преференції, китайське керівництво створює умови для формування на території 168 таких зон своєрідного технологічного укладу. Про ефективність його роботи свідчить уже той факт, що лише за перші два місяці 2019 р. тут був згенерований сукупний дохід обсягом 4.9 трлн юанів.

З метою розширення міжнародної інтеграції та зміцнення своїх позицій на світовому ринку, керівництво КНР укладає міжнародні угоди про зони міжнародної торгівлі. У 2019 році було вперше підписано або оновлено угоди, що передбачають безмитний торговельний обмін. Такий договір Китай має з ЄС, Чилі, Пакистаном, Перу, Ізраїлем, Панамою, Палестинською автономією, Японією, Республікою Кореєю тощо. Такі заходи виглядають дуже своєчасними в умовах загострення торговельно-економічних відносин Китаю і США [33 с. 4,5].

Розв'язана Трампом торгова війна мала тимчасовий успіх і понизила рівень товарообігу між США та КНР, що мало негативний вплив не лише на Китай, а й на США. Але це не вплинуло на амбітні плани китайського керівництва, які реалізуються сьогодні. Однією з таких ідей є глобальний інфраструктурний та економічний проект – “Один пояс - один шлях”.

Ідея цього проекту передбачає створення мережі залізниць, які проходили б через країни Азіатсько-Тихоокеанського регіону та Європейського Союзу, як головного споживача китайської продукції. Ця трансконтинентальна залізниця використовуватиметься для переміщення вантажів та пасажирів з Китаю.

Ініціатива Один пояс - один шлях (ОПОШ) була вперше оголошена Сі Цзіньпіном в 2013 році. Цей проект передбачає також створення «Морського Шовкового шляху XXI століття», за допомогою якого КНР планує розширити ринки збуту та збільшити контроль у водному просторі.

Прямі інвестиції Китаю в країни так званого «шовкового шляху» (понад 60 країн) збільшились у 2017 році порівняно з показниками 2014 року. За даними Міністерства торгівлі Китаю сума контрактів за 2014 рік становила 14 млрд дол. США, а в 2017 році було укладено договори на інвестиції у загальній сумі 126 млрд. дол. США. З цього можна зробити висновок, що Китай планує побудувати ряд так званих економічних коридорів: Китай – Центральна Азія – Західна Азія, Китай – Індокитайський півострів, Китай-Пакистан, Бангладеш, Індія і Бірма, Монголія і Китай, новий Континентальний міст Азія-Європа [10, с. 3]. Один пояс один шлях можна порівняти з американським планом Маршалла, відповідно до якого США інвестували в економіку європейських країн, які постраждали після Другої світової війни з метою залучення їх до табору союзників. Китай так само планує "купити" доброзичливе ставлення до себе і здобути корисні зв'язки по всьому світу.

Існують політичні та економічні причини створення такого масштабного проекту: зменшити вплив США в Азії та заручитися

підтримкою країн цього регіону, інвестуючи в економіку та створюючи взаємовигідні відносини.

Наприклад Лаос, невелика країна з населенням близько 6 мільйонів, не має виходу до моря, проте має велике стратегічне значення для Пекіна. Після виходу США з Транс-Тихоокеанського партнерства, американський вплив в регіоні почав слабшати. В свою чергу Китай прокладає залізничні лінії через Лаос, для того щоб об'єднати країни регіону та приєднати їх до себе. Так само кожна країна задіяна в ОПОШ має своє особливе місце в цьому проекті [15].

Великі інфраструктурні проекти в Азії, Африці та Європі мають мету не лише збільшити об'єм китайського експорту, але і виражають китайську направленість до многоплярного світу. Через цей проект Китай реалізує своє бачення світу в якому він є регіональним лідером в АТР, але це лідерство не досягається агресивними діями і нав'язуванням своєї гегемонії. Китай не намагається поруч зі своїми товарами розповсюджувати і китайські цінності, а навпаки реалізує контроль тільки через економічні зв'язки.

Слід також зазначити, що в Китаї існує великий попит на сировину, оскільки потрібна велика кількість ресурсів для підтримки виробництва. Наприклад газ Китай імпортує через транскордонний магістральний газопровід із Центральної Азії, який бере свій початок на кордоні між Туркменістаном та Узбекистаном і тягнеться через територію Узбекистану та Казахстану. У Хоргосі газопровід із Центральної Азії з'єднується з китайським газопроводом Захід-Схід компанії PipeChina West Pipeline Company. За підсумками 2020 року газопроводом з Центральної Азії до Китаю було поставлено понад 39 млрд кубометрів природного газу.

Хоргос – місто в Сіньцзян-Уйгурському автономному районі КНР, що межує з Казахстаном. Хоргос має статус Міжнародного центру прикордонного співробітництва (МЦПС) та є відправною точкою вантажів з Китаю в рамках ініціативи Один пояс - один шлях [29, с. 8].

В 2020 році торговий оборот між Китаєм і 17 країнами Центральної та Східної Європи (ЦСЄ) вперше перевищив 100 млрд. доларів США, досягнувши 103,45 млрд. доларів. За даними Міністерства комерції КНР зростання склало 8,4 відс., що виявилось вищим за показники зростання зовнішньої торгівлі Китаю та товарообігу між Китаєм з Європейським союзом за аналогічний період [45].

Також Китай продовжує інвестувати в країни з якими він має партнерські відносини. За даними Міністерства комерції, станом на кінець 2020 року обсяг прямих інвестицій Китаю в 17 країн ЦСЄ в сукупності склав 3,14 млрд. доларів. Ці інвестиції були переважно спрямовані в такі галузі, як інфраструктура, логістика, енергетика, виробництво автозапчастин та корисні копалини. Обсяг інвестицій 17 країн ЦСЄ в економіку Китаю становив 1,72 млрд. доларів за аналогічний період.

Не тільки фінансові, а й логістичні зв'язки становляться більш удосконаленими. Швидко розвивається залізничне сполучення маршрутами Китай-Європа: у 2020 році було відправлено 12,4 тис вантажних складів. Важливими транзитними пунктами та пунктами призначення поїздів стали Польща, Угорщина, Чехія, Литва та Словаччина [45].

Підбиваючи підсумки можна сказати, що вперше зробивши ставку на проведення реформ і залучення іностраних інвестицій Ден Сяопін запусив процес відродження Китаю, який продовжується і сьогодні. Нині економічні успіхи Китаю дозволяють йому брати на себе ініціативу і розпочинати великі проекти, що виходять далеко за межі самого Китаю. Також потужна економіка КНР виконує роль "броні", яка може витримувати важкі удари, як це було доведено на прикладі торгової війни з США.

1.2 Технологізація та проблеми сталого розвитку Китаю

Впровадження інформаційно-комунікаційних технологій в виробництво та обслуговування людських потреб, розгортання так званої четвертої промислової революції становиться все більш помітним і все більше людей залучаються до цього процесу. Однак досі на планеті існують регіони, які не мають достатньої кількості ресурсів, або просто поки що не готові сприйняти прогресивні тенденції. У свою чергу, Китай може стати драйвером розвитку технологій на території менш розвинених держав в ЦА, Африці, Європі та навіть в Латинській Америці.

Ініціатива ОПОШ включає до себе і так званий Цифровий шовковий шлях. На форумі «Один пояс – один шлях» у травні 2018 р. у Пекіні Сі Цзіньпін заявив: «Треба сприяти інноваційному розвитку та активізувати співпрацю у передових галузях, таких як цифрова економіка, штучний інтелект, нанотехнології та квантова обчислювальна техніка. Ми повинні допомагати розвитку «великих даних», «хмарного» середовища та «розумних» міст, щоб перетворити їх на Цифровий Шовковий шлях ХХІ століття. Ми маємо прискорити інтеграцію науки та технологій, впроваджуючи їх у промисловість та фінанси, удосконалюючи умови для інновацій та об'єднуючи ресурси. Ми повинні створювати майданчики та інкубатори для молоді різних країн, щоби сприяти розвитку підприємництва в нашу епоху інтернету» [46, с. 2]. У відповідь на цю ініціативу Казахстан і Киргизстан оголосили про свої власні проекти з розвитку інформаційних технологій, покладаючись на підтримку Китаю. Так у 2018 році в Астані був ініційований міжнародний форум за підтримки Кембриджського університету під назвою «Цифровий діалог для Центральної Азії».

Відомо, що такі китайські компанії як Хуавей або ЗТЕ є найбільшими постачальниками телекомунікаційних послуг та основними постачальниками технологій 5G у Центральній Азії та у всьому світі. Таким чином китайські

ТНК сприяють процесу цифровізації в країнах, які не мають власних розробок та технологій. Також в 2017 році Хуавей провели так званий День Інновацій під назвою “Дорога до Цифрового шовкового шляху”. На цьому заході, який відбувся в Астані, представники Хуавей розповідали про всі переваги цифровізації. У 2019 році відбувся третій Євразійський День інновацій Huawei у столиці Азербайджану Баку. Темою цього заходу було «Вибудовування повністю пов'язаної інтелектуальної Євразії». Серед відвідувачів форуму можна було зустріти співробітників всесвітньо відомих аналітичних центрів, експертів, науковців, представників ЗМІ та партнерів з індустрії ІКТ у регіоні. Хуавей активно співпрацюють з університетами по всьому світу, зокрема у Казахстані у 2018 році було запущено програму навчання талантів у галузі ІКТ «Насіння на майбутнє» [46, с. 5].

З огляду на всі ці факти можна побачити що Китай намагається побудувати окремий сектор цифрової економіки, використовуючи ініціативу «Цифровий шовковий шлях» як інструмент. Зокрема, Китай рухається у напрямку цієї мети, займаючи нові ринки для технологічних гігантів, таких як Alibaba, Tencent і Huawei.

Такий бурхливий розвиток інноваційних технологій у Китаї та діяльність китайських технологічних компаній за кордоном, також пояснюються протистоянням із США. Змагання між США та КНР у галузі технологій у сучасному світі перемістилося майже повністю у цифрову сферу: хмарні технології, розпізнавання образів, 5G. На даний момент у рейтингу країн за індексом інновацій за 2021 рік Китай перебуває на 12 місці, а США на 3, поступившись другим місцем Швеції, а першим Швейцарії [57].

Відставання Китаю пояснюється недостатнім рівнем досвіду китайських дослідників. Розташування провідних науково-дослідних університетів в Америці сприяє розвитку інновацій та наукових досліджень у галузі штучного інтелекту (ШІ). В Китаї лише 25% експертів у галузі ШІ мають досвід роботи більше десяти років. В той самий час в Америці понад 50% фахівців мають десятирічний досвід роботи у галузі інформаційних

технологій [41, с. 6]. Тому зараз в Китаї проводиться масштабна робота по підвищенню рівня освіти фахівців. В 2018 році в Пекіні відкрився Міжнародний науково-дослідний інститут дослідження штучного інтелекту. Його засновником став Лі Кайфу, дуже впливова людина в сфері штучного інтелекту та інноваційних технологій, він займав керівні посади в компанії Microsoft та Apple. Також він займав посаду президента Google China, його внесок у розвиток інтернет-сектору в Китаї важко переоцінити.

Також Китай намагається збільшити кількість патентів на власні інтелектуальні розробки. Відомо що в 2018 році країна подала 30 тисяч патентних заявок, це в 2,5 рази більше ніж США. Однак конкурувати з такими компаніями як Google чи Facebook все одно дуже складно, хоча б тому що вони мають набагато більший обсяг користувачів по всьому світу. Наприклад китайській технологічний гігант Weidu не мала значного успіху зі своїм продуктом PaddlePaddle - платформа для машинного навчання, яка дозволяє перевіряти якість роботи нейронної мережі з метою автоматичного знаходження та класифікації образів. В той самий час як на аналогічних американських платформах працюють фахівці у галузі штучного інтелекту по всьому світу [27].

Для того щоб позбутися репутації держави яка виробляє багато низькоякісних товарів і позбутися залежності від іностраних розробок, Китай розпочав ще один державний проект " Зроблено у Китаї 2025". Ініціатива МІС 2025 є чимось схожим на стратегію розвитку промисловості Німеччини 4.0, в якій планується модернізація процесу виробництва, а саме впровадження інтернету речей, створення "розумних" заводів, які могли б працювати автономно, без участі людей. Однак китайський підхід має значно більший масштаб.

До 2025 р. Китай має досягти успіхів в сфері штучного інтелекту та вийти на рівень провідних держав. Пріоритетною ціллю стають розробки штучного інтелекту та запровадження його у різні сфери суспільного життя. Країна має стати провідним гравцем у сфері Науково-дослідницьких та

дослідно-конструкторських робіт (НДДКР), широко застосовуючи штучний інтелект у різних галузях: від виробництва та медицини до національної оборони. З погляду Пекіна, технології штучного інтелекту та інтернету речей забезпечать для Китаю унікальні переваги при підкоренні нових ринків у глобальному поділі праці та будуть головним драйвером розвитку національної економіки в майбутньому. У грудні 2017 року Міністерство промисловості та інформатизації КНР оприлюднило "Трирічний план дій щодо розвитку галузей штучного інтелекту нового покоління" в якому зафіксовані конкретні задачі з реалізації програми уряду "Зроблено в Китаї 2025" . В цьому документі увага приділяється розвитку розумних приладів, безпілотних автомобілей, які керуються штучним інтелектом. Також стимулюється розробка та впровадження нейромереж та мікрочипів [27].

Уряд Китаю зацікавлений в інтенсифікації технологічних розробок, тому на підтримку китайських виробників чіпів та мікросхем витрачаються великі суми з Державного інвестиційного фонду. Також китайські технологічні стартапи отримують прямі інвестиції від таких компаній як Baidu, Alibaba и Tencent (BAT) [27].

На теперішній час китайська інженерна думка досягла значних успіхів у різних сферах. Наприклад, для Китаю, як для країни з населенням понад 1,4 млрд осіб, актуальною проблемою є переробка відходів. Щоб вирішити цю проблему, уряд запровадив автоматизоване сортування сміття з використанням хмарних технологій. Інформація про кількість та категорію відходів знаходиться у хмарному сховищі, що значно спрощує процес сортування та переробки сміття. Також досить відомо запровадження так званої системи соціального рейтингу в Китаї. Пандемія коронавірусу сприяла удосконаленню цієї системи, тепер у Китаї діє протиепідемічний код здоров'я, пов'язаний із платіжною системою Alipay. Дана система дозволяє відслідковувати пересування людини і у разі зараження коронавірусом легко передбачити можливі осередки зараження [61].

Продовжується впровадження 5G у промисловість та інфраструктуру більшості міст Китаю. Наприклад Шеньчжень став першим містом у світі повністю покритим мережою 5G. Також у Шеньчжені з'явився перший у світі інтелектуальний порт, робота якого майже повністю автоматизована. Безпілотні вантажні авто та навантажувачі працюють повністю автономно. За їхньою роботою можна спостерігати в режимі реального часу через комп'ютер. Управління причальним краном здійснюється із спеціального приміщення, за допомогою мережі 5G.

В Китаї існують передові моделі безпілотних автомобілей, які вже зараз використовуються на практиці. Автономна система водіння може зробити транспортний рух в міській зоні безпечнішим. Велика кількість аварій трапляється через те, що водій засинає за кермом, або знаходиться в зміненому стані свідомості, в таких випадках можна сподіватися на автопілот. Авто мають встроєнні надчутливі датчики, які реагують на нерівності дороги та на перешкоди.

В 2020 році відбувся запуск глобальної навігаційної системи Beidou-3, яка тепер може скласти конкуренцію для GPS (США), ГЛОНАСС (Росія) та GALILEO (Європа). Власна глобальна навігаційна система дозволить Китаю поширити свій вплив в АТР, і применшити вплив США в цьому регіоні, так як перевезення товарів на суші та по морю в рамках ініціативи ОПОШ здійснюватиметься транспортними засобами, оснащеними системою BeiDou (BDS) [58].

Отже, виходячи з усіх перерахованих фактів, можна зробити висновок, що Китай розглядає розвиток інноваційних технологій як вирішення багатьох проблем починаючи з переробки відходів і закінчуючи контролем захворюваності на коронавірус. Уряд розробляє спеціальні програми, спрямовані на розвиток технологій, а також фінансує та відкриває нові дослідницькі центри. За допомогою різних проектів Китай налагоджує зв'язки з менш розвиненими та дружніми державами у кібер просторі.

Високий рівень технологічного розвитку дозволяє китайським технологічним гігантам конкурувати з іноземними компаніями на міжнародних ринках.

Проблеми сталого розвитку КНР

Незважаючи на успіхи в галузі технологій та інновацій економіка Китаю має декілька проблем, які роблять неоднозначними перспективи подальшого розвитку країни. Це і залежність від США і нестача ресурсів виробництва, дефіцит мікросхем який охопив весь світ, і економічна нерівність на території Китаю.

Згідно з теорією сталого розвитку, економіка не являється єдиним критерієм за яким можна визначити сталий розвиток країни. Крім економічного зростання, треба також урахувати стан екологічної та соціальної сфери.

У Китаї досить давно існує проблема нерівності між східними та західними регіонами. Наприклад, поширення інтернету і розвиненість інфраструктури в провінції Гуандун набагато вище ніж у розташованій трохи на захід провінції Гуансі, чи у ще більш віддаленої провінції Сичуань і тд. Сильна економічна перевага спостерігається у східних портових містах, тому що там постійно відбувається торгівля, відповідно туди спрямовуються прямі інострани інвестиції. Уряд Китаю також будує великі інфраструктурні проекти саме в східних містах, пов'язуючи їх між собою ("План розвитку Території Великої затоки Гуандун–Гонконг–Макао"). Така виражена регіональна нерівність логічно призводить до нерівності доходів громадян. Ця тенденція обумовлена політикою відкритості розпочатою ще Деном Сяопіном, коли усі сили витрачались на будівництво спеціальних економічних зон і на залучення іностраних інвестицій. Регіональна нерівність стала платою за стрімкий зріст економіки Китаю.

Уряд Китаю почав вживати різних заходів для вирішення цієї проблеми, наприклад, була прийнята стратегія в рамках якої промислові

виробництва, електростанції переносилися на захід і в центральний регіон. Це робилося з метою посилення цих регіонів та покращення інфраструктури для доставки сировини на схід. Оскільки КНР потребує дедалі більше енергії та сировини для підтримки економіки на високому рівні, західні провінції мають стати центром ресурсозабезпечення всього Китаю. Ціни на нерухомість у східних регіонах зростають, це змушує підприємства переносити своє виробництво все далі на захід де нерухомість та робоча сила дешевші. На Заході Китаю будуються заводи з переробки відходів, що має сприяти більш раціональному використанню ресурсів та зниженню забруднення. Але подальша урбанізація сільської місцевості потребує більшої кількості ресурсів та виробничих потужностей, що може стати наступним викликом для Китаю.

У 2015 році було затверджено проект з об'єднання в єдиний міський кластер Пекін-Тяньцзінь-Хебей. Планується створити у цьому регіоні єдину транспортну мережу та нові промислові зони. У 2019 році вже почалося постачання російського газу у Північно-Східний Китай, планується подальше розширення мережі нафто і газопроводів. Тому можна зробити припущення що урбанізація буде поширюватися все далі на Західний та Центральний Китай [25].

Якщо регіональна нерівність поступово знижується, то нерівність доходів населення так само залишається на досить високому рівні. У Східному Китаї люди заробляють набагато більше, ніж у Середній та Західній частині країни, де більшість населення зосереджена у сільській місцевості. Незважаючи на те, що Китай офіційно є соціалістичною державою, його економічна система має виражені риси капіталізму. Соціалізм з Китайською специфікою насправді є капіталізмом з ринковою економікою, яка регулюється державою, уряд підтримує свої ТНК для реалізації як зовнішньополітичної так і внутрішньої стратегії. Об'єднання політичної, економічної та інтелектуальної еліти призвело до концентрації капіталу у межах цих класів суспільства [29, с. 4].

Для оцінки нерівності доходів використовується коефіцієнт Джіні. Якщо індекс Джіні дорівнює 0, це означає, що нерівності немає, тоді як показник 100 означає абсолютну нерівність. У 2018 році показник Китаю досяг 51%, для порівняння у Швейцарії індекс нерівності доходів за 2018 рік дорівнює 29,30%, а США - 37,80% за аналогічний період.

Уряд Китаю добре розуміє проблему нерівності. Бідне сільське населення може становити небезпеку повстань та заворушень в країні. На 19-му з'їзді Партії в 2017 році Сі Цзіньпін виступив з тригодинною лекцією, в якій говорив про перехід соціалізму з китайською специфікою в нову еру. Незважаючи на властиву китайцям розпливчастість формулювань, з промови генсека ЦК КПК було зрозуміло, що пріоритетними цілями є зниження нерівності та боротьба з бідністю. Цитата Сі Цзіньпіна приблизно звучить так: "В сучасному світі існує не відповідність між потребами людей та нерівномірністю розвитку (економіки)". Планується покращити якість медичного обслуговування та зробити його більш доступним для бідних верств населення, так само посилюється державний контроль над підприємствами, ведеться боротьба з корупцією та несплатою заробітної плати тощо.

Зараз стає очевидною необхідність балансу між різними регіонами, якого можна досягти за допомогою реформ та грамотного державного регулювання економіки. Необхідно розвивати інфраструктуру по всьому Китаю, що забезпечить найкращий зв'язок між регіонами. Західний та Центральний Китай можуть перетворитися на енергетичні центри або стати базою з переробки відходів, що необхідно на поточному етапі розвитку країни.

Сі Цзіньпін просуває відхід від ринкової економіки в сторону соціалістичної моделі з великим державним контролем. Ця направленість породжує поки що не яскраво виражений розкол між центрами сили Китаю. Приморські райони націлені на економічну співпрацю із заходом (США, ЄВРОПА), не поділяють політику Сі Цзіньпіна з підтримки Центрального та

Західного Китаю. Проект Один пояс один шлях також спрямований на розвиток Середнього Китаю через економічні зв'язки із Центральною Азією [6].

Крім бідності Китай має не менш серйозні труднощі в сфері енергетики та ресурсозабезпечення, що також пов'язано з екологією навколишнього середовища. На поточному етапі пріоритетною ціллю для багатьох держав є зниження кількості вибросів вуглероду в атмосферу. За всі роки накопичення економічного потенціалу, Китай досяг певного рівню технологічного розвитку, який дозволяє йому частково переходити на екологічні джерела енергії. Однак альтернативні джерела енергії поки що не можуть забезпечити енергією усі галузі виробництва. Тим паче що в Китаї сектор важкої промисловості тісно пов'язан з державою і в деяких випадках навіть може впливати на прийняття політичних рішень. Можна сказати, що китайська економіка майже повністю залежить від видобутку та переробки вугілля. У рік Китай споживає 4 млрд. тонн вугілля, що складає приблизно 56% енергогенерації країни [31]. Судячи з цих даних, можна з упевненістю сказати, що Китай не може різко скоротити споживання вугілля і не збирається на даному етапі переходити на альтернативні джерела енергії. Крім того, в 2021 році Сі Цзіньпін говорив, що до 2030 року планується досягти піку споживання вугілля і тільки в 2060 році повністю перейти на відновлювані джерела енергії [60]. Проте ще у 2012 році на 18-му з'їзді КПК колишній Голова КНР Ху Цзіньтао вперше висунув генеральний план розвитку, який включає в себе економічне, політичне, культурне, соціальне та екоцивілізаційне будівництво. Так зване п'ятиєдине будівництво було знову згадано у промові Сі Цзіньпіна, яку він виголосив 1 липня 2021 на святкуванні 100-річчя від дня заснування КПК: "На основі продовження та розвитку соціалізму з китайською специфікою, сприяння скоординованому розвитку матеріальної, політичної, духовної культури, а також цивілізованості суспільства та екологічної цивілізації, ми сформували нову китайську модель модернізації та створили нову форму людської цивілізації.

Ми маємо дотримуватися основної теорії, основної лінії та основної стратегії партії, на основі єдиного планування просувати реалізацію загальної схеми п'ятиєдиного будівництва." Аналізуючи цілком промову, вимовлену Сі Цзіньпіном у 2021 році, можна помітити, що екології він приділив дуже мало уваги, але й не проігнорував цей пункт в концепції розвитку КНР. На мою думку, план п'ятиєдиного будівництва можна уявити, як концепцію сталого розвитку з китайською специфікою.

Зниження забруднення поряд зі збільшенням енергопостачання досягається завдяки впровадженню відновлюваної енергетики. В Китаї розташована найбільша ГЕС у світі "Три ущелини" на річці Янцзи. Сума всіх інвестицій та витрат на будівництво цієї гігантської споруди становить близько 30 мільярдів доларів. Вироблення екологічної електроенергії сприяє зниженню викидів парникових газів. Але під час будівництва було переселено 1,3 млн людей, що стало наймасштабнішим переселенням в історії для будівництва штучних споруд. Так само зміна течії річки призвела до затоплення родючих земель, збільшилася ймовірність зсувів, було завдано шкоди екосистемі [67]. Крім гідроелектростанцій які в більшості випадків не мають позитивного впливу саме на стан навколишнього середовища, в Китаї розвивається вироблення сонячної, вітрової та інших альтернативних джерел енергії. За даними інформаційного агентства Сінхуа до кінця 2020 року виробництво екологічної електроенергії збільшилося до 1,08 млрд. кВт, що склало майже половину від загального виробництва електроенергії в країні, а в 2021 році цей показник зріс на 9,5 відсотків і склав 2,26 млрд. кВт за даними Держуправління у справах енергетики КНР. Зокрема збільшилися показники потужності вітряних та сонячних електростанцій [37]. Розвиток відновлюваних джерел екологічної електроенергії також сприяє зниженню залежності економіки від вугілля, створенню нових робочих місць у сільській місцевості.

Можна з упевненістю сказати, що в плани чинної влади Китаю входить розвиток "зеленої" енергетики. Китайські компанії, що спеціалізуються на

сонячних панелях, захоплюють ринки в Європі та Азії. В рамках проекту "Один пояс один шлях" здійснюється допомога країнам союзникам Китаю в переході на "зелену" енергетику. У вересні 2021 року на Генеральній Асамблеї ООН Сі Цзіньпін зробив несподівану заяву про те, що КНР відмовляється від будівництва вугільних електростанцій за кордоном [65]. Також Китай відмовився від імпорту вугілля з Австралії у відповідь на створення антикитайського блоку зі США та Великобританією.

Перебої енергопостачання охопили Китай в 2021 році. Наразі складно назвати переконливу причину різкого дефіциту електроенергії по всьому Китаю. Скорочення кількості поставок вугілля з-за кордону призвело до підвищення цін на електроенергію в Китаї, але це повною мірою не пояснює позапланове відключення електрозабезпечення у 20 провінціях. Китай не став би здійснювати перехід на зелену енергетику і скорочувати споживання вугілля на шкоду власній економіці, тим паче, що за словами Сі Цзіньпіна до 2030 року Китай повинен досягти піку викидів вуглекислого газу. За словами фахівця з Китаю Миколи Вавілова енергетична криза в Китаї є наслідком внутрішньополітичної боротьби і засобом тиску на чинну владу в Китаї.

Підбиваючи підсумки можна сказати що Китай являється унікальною державою, яка поєднує в собі комуністичну ідеологію та капіталістичну економіку. Історичні події та вдала політика першого покоління керівників після Мао Цзедуна зумовили економічне зростання Китаю. Економічні успіхи дозволяють Китаю ефективно реалізовувати зовнішню політику, знаходити союзників та партнерів в Центральній Азії і по всьому світу. Однак з великою відповідальністю з'являються і великі проблеми, нарощуючи економічну міць, Китай став головним конкурентом США за світове лідерство. Торгова війна розпочата Трампом завдала шкоди Китаю, однак внаслідок цього постраждала і Американська економіка. США та Китай мають давні економічні зв'язки, обидві країни не зацікавлені в припиненні торгівлі, однак політичні інтереси між Америкою та КНР є протилежними. Тому Китай витрачає багато зусиль на розвиток інноваційних

технологій, що дозволить йому позбутися залежності від Америки та стати технологічною державою номер один у світі.

На поточному етапі Китай також має проблеми в соціальній, економічній та екологічній сферах суспільного життя. По перше це регіональна нерівність, східні регіони Китаю мають набагато більший рівень урбанізації, більш розвинену інфраструктуру порівняно з західними та центральними регіонами в яких переважає сільське населення. Поки що не існує чіткого плану дій щодо вирішення цієї проблеми, однак боротьба з бідністю та нерівністю доходів являється одною з ключових цілей Китайського керівництва на поточному етапі.

У Китаї розвивається відновлювана енергетика, але вугілля газ і нафта все ще займають переважне становище для економічного зростання КНР, що ускладнює перехід на зелену енергетику.

Розділ 2 Соціально-політичний вимір позиціонування КНР в сучасному світі

2.1 Демографічні та етнічні проблеми в розвитку КНР

Спроби контролювати приріст населення в Китаї робилися ще під час правління Мао Цзедуна, проте його політика призвела до голоду та розрухи. В 1976 році була введена політика "Одна сім'я - одна дитина", спрямована на зниження народжуваності, оскільки країна була не в змозі прогодувати багатомільйонне населення. Баланс між зростанням населення та зростанням економіки завжди був основним фактором для сталого розвитку країни. З одного боку величезна кількість дешевої робочої сили залучала інвесторів, які відкривали свої виробництва в Китаї. З іншого боку, приріст населення збільшує навантаження на земельні, водні та енергетичні ресурси країни.

У рамках програми "Одна сім'я – одна дитина" вводилася система штрафів за народження другої дитини, однак так само існувало і багато винятків і лазівок для обходу цього закону. Наприклад заводити більше однієї дитини дозволялося якщо хоча б один з батьків був представником національних меншин, це сприяло процесу асиміляції малих народів Китаю. Політика "Одна сім'я одна дитина" була переважно спрямована на міське населення, сім'ям, які проживають у сільській місцевості дозволялося заводити другу дитину за умови, що перша дитина - дівчинка. Всі ці обмеження призводили до великої кількості абортів. В умовах, коли дозволено мати лише одну дитину перевагу надавали хлопчикам, це пояснюється силою сімейних традицій у китайському суспільстві. В результаті суспільство опинилося у стані гендерного дисбалансу. Більшість населення у містах підтримувала політику обмеження народжуваності, оскільки темпи зростання економіки та середньодушовий дохід збільшувалися. Але, крім економічних успіхів, політика однієї дитини мала і

негативні наслідки. Дефіцит жіночого населення ускладнив пошук пари для створення сім'ї, що негативно вплинуло на психіку цілого покоління чоловіків. У 2010 році в Китаї налічувалося чоловіків на 35 млн більше ніж жінок, а в 2019 році різниця склала вже 37,5 млн. Внаслідок такої сильної невідповідності в Китаї зростає кількість холостяків. На даний момент кількість хлопчиків віком не більше 14 років перевищує кількість дівчаток на 16 млн і ця тенденція, швидше за все, не зміниться в найближчі десятиліття [44, с. 3]. За умови, що в сім'ї одна єдина дитина хлопчик, батьки намагалися забезпечити її кращою освітою та вихованням, згодом таких дітей стали називати "маленькими імператорами". У ситуації, що склалася, зросли ціни на освіту і на всі інші товари для дітей. Також зросли ціни на нерухомість розташовану якомога ближче до освітніх закладів. У зв'язку з цим навіть після скасування обмежень народжуваності у 2016 році темпи зростання населення не почали збільшуватися, оскільки більшість батьків були не в змозі забезпечувати більше однієї дитини. "Маленькі імператори" в Китаї так само досить довго залишаються жити з батьками, тому що їхнє навчання займає багато часу, перш ніж вони зможуть почати працювати. Ця тенденція негативно впливає на зростання економіки Китаю, оскільки не вистачає кваліфікованих фахівців у деяких галузях [40, с. 66-67].

Головна проблема до якої призвела політика однієї дитини це стрімке старіння нації і, як наслідок, відсутність достатньої кількості працездатного населення. З демографічною кризою зіткнулися також багато країн Західної Європи. Це явище характерно для постіндустріального суспільства де у людей немає потреби заводити багато дітей для підтримки популяції. Низька смертність, бажання досягти фінансового успіху і побудувати кар'єру, всі ці фактори призводять до того, що люди перестають прагнути якомога раніше обтяжити себе народженням дитини, а навпаки відносять продовження роду на другий план. Внаслідок цього збільшується відсоток літнього населення. У Китаї середній вік одруження в 2017 становив 27 років, а в 2019 році дорівнював вже 29 років. Демографічна криза в Китаї була штучно посилена

програмами зниження народжуваності, на відміну від країн, де старіння нації відбувається в результаті зростання економіки та добробуту [44, с. 4]. Тільки у 2013 році була проголошена політика «Одна сім'я-дві дитини». Керівництво Китаю занадто пізно взялося за вирішення демографічної проблеми і тепер змінити ситуацію буде не просто. Мати двох дітей дозволялося сім'ям у яких хоча б один з батьків був єдиною дитиною в сім'ї. Новий закон не мав особливого успіху оскільки у суспільстві вже вкоренилося поняття одна сім'я - одна дитина. У 2014 році було зареєстровано лише 271,6 тисячі подружніх пар бажаючих мати другу дитину [4, с. 2]. Тому в 2016 році всім сім'ям було дозволено мати двох дітей. Зняття заборони на народження другої дитини не призвело до стрімкого зростання народжуваності всупереч очікуванням уряду. У 2016-2017 роках спостерігалось невелике збільшення темпів народжуваності, проте у 2016 році налічувалося понад 600 тис бездітних сімей. З 2017 року народжуваність знову почала падати. Кількість новонароджених за 2018 рік склала 15,23 млн., що стало найнижчим показником з часів Великого китайського голоду. У 2019 році народжуваність впала ще сильніше - за рік у Китаї народилося лише 14,6 млн. дітей [52, с. 6]. На даний момент у Китаї налічується близько 264 млн жителів старше 60 років, що складає близько 18,7% населення. За прогнозами вчених, якщо ситуацію не виправити, то до 2050 року літні люди становитимуть близько 500 млн осіб [59]. На даний момент у Китаї прийнято відносно низький вік виходу на пенсію: 60 років для чоловіків, 50, 55 – для жінок. Водночас у всій країні зростає тривалість життя. Низький пенсійний вік, зниження народжуваності, збільшення тривалості життя – поєднання всіх цих факторів призводить до кризи пенсійної системи та створює ще більший тиск на працездатне населення. Також треба брати до уваги, що пенсійні виплати нерівномірно розподіляються між різними верствами населення, це призводить до нерівності в суспільстві [44, с. 6].

На Четвертій сесії Всекитайських зборів народних представників 13-го скликання було схвалено п'ятирічний план соціально-економічного розвитку

на 2021-2025 рік. У зв'язку з демографічною кризою було вжито низку заходів щодо підвищення народжуваності – стимулюючих виплат молодим батькам, надання пільг, додаткових відпусток тощо [17]. Проте найбільш несподіваним було рішення підняти пенсійний вік. В результаті реформи пенсійний вік буде продовжено до 65 років для чоловіків і жінок, але реформа торкнеться тільки тих, хто народився після 1973 року, тобто більшу частину літніх людей, які зараз отримують пенсію, ця реформа не торкнеться. Пенсія збільшуватиметься поступово, на кілька місяців щороку [34]. Рішення продовжити пенсійний вік спричинило обурення серед міського населення. В рамках реформи передбачається збільшення пенсій для сільського населення.

Оскільки китайське суспільство не однорідне, залежно від регіону відрізняється і дохід населення і сфера діяльності. Умовно можна виділити три соціальні групи: представники середнього класу, що проживають у мегаполісах, найбільш соціально забезпечена група, друга група - трудові мігранти, мають сільську прописку, відповідно отримують мінімальну сільську пенсію у розмірі 125 юанів, але фактично проживають у містах, третя група - це сільські жителі. Також слід зазначити, що через вплив працездатного населення із сіл до міст, у сільській місцевості залишається переважно літнє населення, яке потребує соціальної підтримки. Проте передбачено підвищену пенсію для регіонів з важкими умовами проживання (крайня північ, Тибет).

Низька народжуваність та збільшення середнього віку населення можуть у перспективі призвести до дефіциту робочої сили. Якщо ця тенденція посилюватиметься, то Китай ризикує втратити конкурентну перевагу на міжнародному ринку. (Так само з огляду на той факт, що населення Індії вже досягло 1,38 млрд людей, можна припустити, що індійська робоча сила стане більш привабливішою для іноземних інвесторів і вони почнуть переносити свої виробництва з Китаю до Індії.) Розуміючи цю небезпеку, уряд КНР стимулює розвиток технологій штучного інтелекту, робототехніку, автоматизацію виробництва, щоб підтримувати високі темпи

зростання економіки. Паралельно з розвитком автоматизації уряд намагається стимулювати народжуваність.

У той час як у всьому Китаї існує проблема зниження народжуваності, Гонконг страждає від перенаселення. Історичний зв'язок Гонконгу з Британією багато в чому визначає його сучасний розвиток у складі КНР. У 1842 році, за підсумками Першої Опіумної війни, Гонконг перейшов у володіння Британської імперії і лише в 1997 відбулася передача суверенітету над Сянганом (Гонконгом) Китайській Народній Республіці.

Історичний зв'язок Гонконгу з Британією багато в чому визначає його сучасний стан та подальший розвиток у складі КНР. Гонконг дуже відрізняється від решти Китаю, він має свою валюту - гонконгський долар, власне законодавство і високий рівень автономії у внутрішніх справах. У Гонконгу однаково поширена англійська мова та кантонський діалект, який значно відрізняється від офіційної китайської мови, путунхуа. Гонконг є фінансовим центром в Азії, поруч із Лондоном у Європі та Нью Йорком в Америці. Велика кількість трудових мігрантів прагнуть отримати роботу в Гонконгу, проте цей факт породжує високу конкуренцію за житло та робоче місце, в результаті багато переселенців змушені жити в жахливих умовах та працювати на низькооплачуваній роботі. Жорстокі закони ринку, призводять до того що багато жителів опиняються за межею бідності. Занадто високі ціни на оплату оренди та нестача землі призвели до того, що в так званих "будинках-трунах", площа яких ледь перевищує розміри одного ліжка, вимушені жити понад 200 000 людей [63]. Житлова криза, яка сильно ускладнює комфортне життя у місті, може бути частково вирішена за допомогою штучного розширення узбережжя. Наприклад, Сінгапур, щільність населення в якому більше ніж у Гонконгу, зміг збільшити свою площу приблизно на 25%, що призвело до зниження цін на житло. У 2018 році генеральний директор Гонконгу Керрі Лем представила масштабний проект із меліорації земель Lantau Tomorrow Vision (LTV). Цей проект передбачає будівництво штучних островів для подальшої забудови. На даний момент у Гонконгу лише 6% землі є

меліорованою, а відповідно до LTV планується додатково розширити площу Гонконгу ще на 4800 га. Запропонований Керрі Лем план викликав неоднозначну реакцію. Незалежні організації із захисту довкілля стверджують, що подібне масштабне будівництво призведе до забруднення води. Також штучні острови дуже вразливі до коливань рівня моря, які можуть бути спричинені змінами клімату. Крім того, пропозиція Керрі Лем викликала суперечки в основному через величезні витрати на будівництво. Оптимальним вирішенням проблеми може стати меліорування занедбаних ділянок, яких, як виявилось, достатньо в Гонконгу [68].

Китай це велика країна, різні частини якої відрізняються кліматичними умовами, ландшафтом, рівнем урбанізації і тд. Так само в різних районах Китаю проживають представники різних народів зі своєю історією та культурою. Головною метою державної політики завжди було об'єднання Китаю, підтримання територіальної цілісності та забезпечення гармонійного проживання численних народів Китаю у межах єдиної держави. З 1922 по 1949 рік формувалася адміністративно-територіальний устрій Китаю. У 1922 р. на II Всекитайському з'їзді КПК було ухвалено рішення про створення Китайської Федеративної Республіки, основою політичного устрою країни має стати соціалізм, який забезпечить право на самовизначення національних меншин. У 1934 році у відповідь на захоплення Манчжурії японцями, було створено першу Східну гуйчжоуську спеціальну автономну зону. Після Великого походу КПК, який призвів до зміцнення влади Мао Цзедуна, ідею створення федерації було відхилено, а замість неї пропонувалося створення національно-територіальних автономій у рамках унітарної китайської держави. У 1949 року була прийнята тимчасова Конституція у якій більш чітко був описаний процес створення органів місцевого самоврядування [28].

В сучасній Конституції КНР сказано, що Китай це багатонаціональна країна, в якій усім народам гарантовані рівні права. У промові Сі Цзіньпіна вимовленої на 100-річчя КПК 1 липня 2021 року можна було так само почути заклик до об'єднання та відродження Китайської нації: “Озираючись на

минуле і заглядаючи в майбутнє, ми переконані, що під жорстким керівництвом КПК і завдяки тісному згуртуванню багатонаціонального народу країни, мету повної побудови модернізованої соціалістичної держави обов'язково буде досягнуто, а китайська мрія про велике відродження китайської нації неодмінно здійсниться!”

На даний момент у Китаї налічується близько 50 національностей, найпоширеніша з них – Хань, становить 90% населення країни. П'ять зірок на прапорі КНР символізують рівність п'ятох націй: хань, чжуан, монголи, уйгури, тибетці. У сучасному Китаї існує 22 провінції, 5 автономних районів, 4 міста центрального підпорядкування та 2 спеціальні адміністративні райони - Сянган та Аомень. Національні меншини, що проживають на території автономних районів, мають право говорити рідною мовою, зберігати свою писемність та культуру. Відповідно до Конституції КНР органи самоврядування повинні складатися з представників тих національностей, які проживають на території цієї автономної області [23]. Незважаючи на такі демократичні закони, простежується прагнення КПК посилити асиміляцію національних меншин. В історії Китаю можна знайти безліч прикладів, коли численне ханьське населення поглинало своїх загарбників, або навпаки після приєднання територій до Китаю, захоплений народ ставав частиною китайської, ханьської спільноти. Також зі слів Сі Цзіньпіна зрозуміло, що, на його думку, всі етнічні групи Китаю повинні мати спільне розуміння подальшого розвитку країни [32]. Однак на території Сіньцзян-Уйгурського автономного регіону "об'єднання китайської нації" здійснюється найчастіше проти волі корінного населення, що призводить до міжетнічних конфліктів. Сіньцзян населяють представники різних народів. Уйгури становлять приблизно 45% від населення Сіньцзяну, на ханьців припадає близько 40%, решта 15% - казахи, киргизи, узбеки, монголи, таджики та інші. Найпоширенішою релігією у СУАР є іслам [14, с. 1]. Конфлікт між уйгурами та ханьцями має історичні та соціальні причини. Історія цього регіону починається з розколу Тюркського каганату, внаслідок

якого виник Східний Туркестан. Подальший історичний розвиток цього регіону рясніє прикладами боротьби за незалежність. Наприкінці 18 століття манчжурська династія Цин встановлює контроль за територією сучасного Сіньцзяну. Примітно, що уйгурський етнос так і не був повністю асимільований і зберіг у своїй етнічній самосвідомості прагнення до створення окремої держави.

Спроби проголосити незалежність Східного Туркестану робилися протягом усього 20 століття, до приходу до влади КПК і проголошення в 1949 році Китайської народної республіки. Однак у 1990 році в Сіньцзяні знову починають переважати сепаратистські ідеї, що призводить до створення терористичної організації "Ісламський рух Східного Туркестану". Існують відомості, що дана організація мала зв'язки з Талібаном і Аль-Каїдою. Уйгурські бойовики були помічені під час бойових дій у Сирії, де вони воювали на боці Джебхат ан-Нусри (міжнародна терористична організація), в Афганістані і в Пакистані. Таким чином, можна говорити про потенційну можливість об'єднання терористичних угруповань та активізацію їх діяльності в Китаї та на території інших держав Центральної Азії. З 1990 до 2010-го в Китаї відбувалися теракти організовані Ісламським рухом Східного Туркестану [26, с. 5]. Також 5 липня 2009 року в місті Урумчі в Сіньцзяні розпочалися масштабні вуличні зіткнення між ханьцями та уйгурами. Внаслідок заворушень загинуло близько 200 людей. Поліція насилу придушила повстання, є свідчення застосування проти бунтувальників вогнепальної зброї. Причиною конфлікту стала бійка між китайцями та уйгурами в провінції Гуандун. Там уйгури були звинувачені у згвалтуванні дівчини ханьської національності [55].

Аналізуючи всі перелічені факти, можна встановити, що об'єднання китайської нації на такому ґрунті вкрай проблематично та малоімовірно.

Проте уряд КНР всіляко стимулює асиміляцію уйгурів. Наприклад, у школах обов'язково вивчається китайська мова, це пояснюється необхідністю комунікації між ханьцями та уйгурами при працевлаштуванні. Також урядом

заохочуються міжнаціональні шлюби. Якщо укладається шлюб між представниками уйгурського та ханського етносів, то вони можуть розраховувати на фінансову допомогу від держави. Також китайцям мігруючим в Сіньцзян надаються різні пільги та спеціальні кредитні умови. Міграція китайців до СУАРу не знаходить підтримки серед уйгурського населення. Ортодоксальним уйгурам релігійне виховання не дозволяє укладати союзи з ханцями, тому процес асиміляції не має очікуваного результату. Також китайці завдяки державній підтримці можуть розраховувати на більш високу зарплату, у той час як більшість уйгурів зайняті у сільському господарстві та мають низький рівень доходу [1, с. 3].

СУАР відіграє ключову роль у реалізації ініціативи Нового Шовкового Шляху, оскільки він межує з Казахстаном, Таджикистаном, Киргизстаном, Афганістаном, Пакистаном, Монголією, Індією та росією.

Тож можна сказати, що Сіньцзян є потенційно нестабільним і водночас геополітично важливим районом КНР. Для того щоб знизити рівень нестабільності та уникнути проявів сепаратизму, уряд КНР стимулює соціально-економічний розвиток регіону. У 1999 році на 4-му Пленумі ЦК КПК 15 скликання було проголошено програму "Великого освоєння Заходу". Ця програма передбачала комплексний розвиток західних провінцій. СУАР має багаті запаси мінеральних ресурсів і вуглеводнів, а також великі земельні ресурси, територія Сіньцзяна займає 1/6 частину країни. Реалізація програми Велике освоєння Заходу передбачає використання ресурсів Сіньцзяну для забезпечення Східного Китаю, але розвиток промислового сектора має сприяти збільшенню середнього доходу на душу населення. Центральний уряд КНР зацікавлений у розвитку СУАР у зв'язку з його роллю в ініціативі Нового Шовкового Шляху. Через Сіньцзян проходить транспортна мережа залізниць, яка пов'язує Китай з Казахстаном. Обсяг інвестицій в інфраструктуру Сіньцзяну у 2017 році склав близько 450 млрд юанів, що вдвічі більше ніж у 2016 році. Уряд КНР позитивно оцінює результати політики Великого Освоєння Заходу. Згідно з державною статистикою,

економіка СУАР зросла на 7,6% у 2017 році, обсяг зовнішньої торгівлі збільшився на 19,9%, зростає і дохід на душу населення [2, с. 4].

Діяльність терористичних організацій може загрожувати стабільному розвитку інфраструктурних та економічних проєктів на території Китаю. Тероризм є загальною проблемою країн Центральної Азії. Будь-які суспільні заворушення, спрямовані на дестабілізацію чинної влади в одній країні, можуть бути підхоплені у сусідніх державах. Більше того, терористичні організації в ЦА та на Близькому Сході мають схильність до об'єднання, тому цілком імовірно, що сепаратистські настрої в Сінцзяні за певних обставин можуть бути підтримані зовнішніми силами. У 2001 році було створено міжнародну організацію ШОС, до якої входять Китай, Росія, Казахстан, Таджикистан, Киргизія, Узбекистан та з 2017 року Індія та Пакистан. З 2005 року на регулярній основі проводяться спільні антитерористичні навчання "Мирна місія", в яких беруть участь війська країн членів ШОС. У 2007 році, наприклад, спільні війська Росії, Китаю, Казахстану, Киргизстану, Таджикистану та Узбекистану відпрацьовували тактику ведення бойових дій в Урумчі. Об'єднання у рамках ШОС дозволяє країнам ЦА розробляти спільні варіанти протидії тероризму, екстермізму та сепаратизму. Проте ефективність цієї організації ставиться під сумнів.

2.2 Проблема прав людини в Китаї

Китай часто критикується за обмеження свободи слова, запровадження цензури в ЗМІ та в інтернеті, обмеження прав і свобод людини тощо. Все це не відповідає визнаним стандартам сталого розвитку прийнятим в ООН. Але Китай це країна, в якій легітимною є лише одна правляча партія, що вже сильно відрізняється від західного та європейського уявлення про державний устрій. Для китайського керівництва дуже важливим є чітке розмежування повноважень, тобто до політики не повинні допускатися жодні сили не

підконтрольні державі. З іншого боку уряд бере на себе відповідальність і прагне до ефективного управління у внутрішній та зовнішній політиці. Будь-які хвилювання в суспільстві створюють небезпеку для влади, наприклад, події в 2019-20 році в Гонгконгу. Багатопартійність, свобода слова у ЗМІ тощо, всі ці речі, можливо, не дозволили б Китаю досягти такої економічної могутності, оскільки інформаційний хаос не дозволив би рухатися в одному напрямку, не відхиляючись від курсу. З іншого боку тотальний контроль, відсутність плюралізму думок, цензура – все це не дає розвиватися цивілізації, як приклад можна навести Північну Корею, або період правління Мао Цзедуна...

Однак не можна і з упевненістю стверджувати, що в Китаї правам людини зовсім не приділяється належної уваги. Для Китаю велике значення має нормалізація відносин із США та ЄС, особливо це стосується економічного партнерства. Загострення проблем, пов'язаних з правами людини в Китаї, супроводжується сплеском активності міжнародних правозахисних організацій та ЗМІ, що негативно впливає на рейтинг Китаю та використовується як спосіб тиску на нього.

Отже держава, яка не дбає про своїх громадян, або обмежує їх свободу, не може претендувати на статус регіонального або тим більше світового лідера. У 2019 році в Китаї було оприлюднено Білу книгу про прогрес у галузі прав людини за 70 років, там із властивою китайським укладачам державних документів креативністю було сказано, що кожен китаєць має право на щасливе життя. Але, незважаючи на це, досі не вщухають розмови про обмеження прав нац меншин, що проживають на території Сіньцзян-Уйгурського автономного району, контроль печатки, ЗМІ та інтернету тощо.

Для того, щоб розібратися, в чому принципова різниця між розумінням прав людини в ООН і в КНР, потрібно звернутися до першоджерел. В основі західної концепції прав і свобод людини лежить ідея, згідно з якою всі люди рівні від народження, кожна людина має право на життя, свободу слова і віросповідання і т.д. Тобто кожна людина має природні права. Ніхто, у тому

числі й держава не має права позбавляти людину її прав і свобод. Крім того, у декларації ООН написано, що "при здійсненні своїх прав і свобод кожна людина повинна зазнавати лише таких обмежень, які встановлені законом виключно з метою забезпечення належного визнання та поваги до прав і свобод інших та задоволення справедливих вимог моралі, громадського порядку та загального добробуту у демократичному суспільстві [9]." Тобто в демократичному суспільстві на першому місці стоять саме права та свободи особистості. У той час як у статті 51 Конституції КНР йдеться, що "здійснюючи свої свободи та права, громадяни Китайської Народної Республіки не повинні завдавати шкоди інтересам держави, суспільства та колективу, законним свободам та правам інших громадян [23]."

Таким чином, можна зробити висновок, що забезпечення прав і свобод людини не завжди знаходиться на першому місці серед пріоритетних цілей уряду КНР. Китай не є демократичною країною західного типу. Згідно з Конституцією КНР, Китай – це соціалістична держава, в якій всі громадяни рівні перед законом і кожен громадянин має право обирати та бути обраним. У Конституції також написано, що вся влада належить народу. Так само в Китаї є закони засновані на принципах соціалізму, наприклад, у Конституції написано, що кожен громадянин зобов'язаний працювати. Відповідно до статті 43 право на відпочинок мають лише трудящі громадяни.

Не однозначна позиція КНР з приводу концепції природних прав людини, оскільки в Конституції написано, що права громадянина прописані в законах, але не стверджується, що кожна людина має будь-які права від народження (стаття 33).

Проте варто додати, що ставлення до прав людини в Китаї все ж таки змінювалося залежно від історичних і внутрішньополітичних обставин.

Під час проведення політики реформ та відкритості, коли було запроваджено програму одна сім'я одна дитина, держава фактично втручалася до інституту сім'ї. Заборону та накладення штрафу за народження другої дитини можна з упевненістю вважати порушенням прав людини.

Впроваджуючи цю політику в 1979 році, керівництво КНР пішло проти китайських сімейних традицій, що призвело до негативних наслідків, про які вже згадувалося раніше. У 1991 році була опублікована перша Біла книга з прав людини в КНР, в якій багато уваги приділялося насамперед економічним успіхам, збільшенню середньодушового доходу та побудові соціалістичної демократії. Однак на законодавчому рівні права людини були виділені окремо лише у 2004 році, коли у ст. 33 Конституції КНР виникла поправка: " Держава поважає і забезпечує права людини ".

У Державній програмі дій у сфері прав людини на 2016-2020 роки права людини підносяться на рівні з іншими звичними проблемами Китаю. У тексті цієї програми були докладно описані випадки порушення прав людини у різноманітних галузях суспільного життя і способи їх запобігання. До 2020 року необхідно покращити систему охорони здоров'я, забезпечити доступ до медикаментів у важкодоступних регіонах, поєднати зусилля всіх китайців для побудови гармонійного суспільства. Серед цілей яких необхідно досягти до 2020 року, особлива увага приділяється наданню різних соціальних гарантій для інвалідів, жінок та дітей, доступність освіти. Період 2016-2020 років. проголошується вирішальним у побудові середньозаможного суспільства. Також окремо йдеться про заходи щодо запобігання допитам із застосуванням тортур, а також виключенню помилок у процесі винесення вироку. Гарантується свобода слова в Інтернеті, громадянам надається можливість скаржитися на державні установи у разі правопорушення. Також національним меншинам надається право на навчання та використання своєї мови та писемності, йдеться про підтримку культури та традицій національних меншин [36].

Незважаючи на те, що держава регулярно публікує доповіді про права людини, в яких наводиться позитивна статистика та проголошуються плани подальшого розвитку, правозахисні організації та ЗМІ продовжують наводити аргументи та докази порушень прав та свобод громадян у Китаї. 25 лютого 2020 року, відповідаючи на запитання під час дебатів, Джо Байден

назвав Сі Цзіньпіна головорізом і заявив про наявність у Сіньцзяні концентраційних таборів, у яких нібито міститься мільйон уйгурів. 19 січня 2021 року держсекретар США Майк Помпео повторно звинуватив китайське керівництво в геноциді уйгурів, він заявив, що в Сіньцзяні проводиться антиісламська політика. Мусульманам забороняється дотримуватися посту в Рамадан, відпускати бороду, а жінкам носити хіджаб у громадських місцях. Порушників поміщають у концентраційні табори, де вони піддаються тортурам і насильницькій стерилізації. Інформація про те, що в концентраційних таборах у Китаї міститься мільйон уйгурів, дуже швидко поширилася в інтернеті та в ЗМІ, проте на даний момент неможливо встановити точну кількість ув'язнених у таборах. Також заяви про геноцид у СУАР викликають сумніви, оскільки відомо, що програма одна сім'я одна дитина не поширювалася на представників національних меншин, що позитивно позначалося на демографії уйгурського населення. Проте згідно з дослідженням Австралійського інституту стратегічної політики, у Сіньцзяні застосовувалася політика обмеження народжуваності, що призвело до значного зниження темпів приросту населення з 2017 року [62, с. 7]. Примітно, що в 2016 році на посаду голови парткому СУАР вступив Чень Цюаньго, раніше він обіймав цю посаду в автономному районі Тибету. За роки правління Чень Цюаньго Тибет став набагато безпечнішим, так з 2007 - 2011 на службу в поліцію було прийнято 2830 осіб, а в період з 2011 - 2016 було прийнято вже 12313 осіб. Саме з 2016 року у Сіньцзяні збільшується кількість лагерів перевиховання, тому є підстави вважати, що Чень Цюаньго був призначений главою управління СУАР для того, щоб посилити політику боротьби з формуванням екстремістських і сепаратистських організацій. Після приходу до влади Чень Цюаньго розпочалася масштабна робота щодо контролю над населенням. Спеціальні чиновники опитували місцевих жителів та на підставі отриманих даних склали списки. Представники національних меншин які відвідують мечеті, вивчають релігійну літературу та сповідують іслам набували статусу потенційно небезпечних громадян,

нормальними вважалися не релігійні жителі Сіньцзяну. Представники ханьської національності вважалися безпечними. Також є відомості про те, що соціальні контакти між жителями СУАР уважно відстежуються та аналізуються урядом. Уйгури, що мають зв'язки з іноземцями, можуть бути занесені до категорії підозрілих членів товариства. Ті люди, чиї друзі або родичі мають негативний статус або утримуються в таборах перевиховання, можуть стати об'єктом підвищеної уваги з боку держави. [5, с. 4].

За словами біженців-уйгурів, у концентраційних таборах, які в Китаї називають таборами перевиховання, ув'язнених змушують відмовитися від релігії та визнати відданість КПК [3, с.1]. Табори перевиховання зазвичай знаходяться на околиці населених пунктів і являють собою територію, обгороджену високим кам'яним парканом з оглядовими вежами та колючим дротом [5, с. 5]. Незалежні джерела або представники різних новинних та правозахисних організацій повідомляють, що в Сіньцзяні існує налагоджена система відеоспостереження з розпізнаванням облич. Міста і села розділені на райони, на відстані близько 100 метрів один від одного розташовані поліцейські контрольні-пропускні пункти, для того щоб перейти з однієї частини міста в іншу необхідно пред'явити посвідчення особи. На вулицях неможливо знайти місце, яке б не потрапляло в поле зору камери відеоспостереження. Кожний квартал посилено патрулюється поліцією. Деякі джерела вказують на те, що в залежності від міста строгість умов утримання в таборах може змінюватися. Для того, щоб швидше і ефективніше відслідковувати та виявляти представників нацменшин, була розроблена програма «Physicals for All» за допомогою якої уряд збирає та зберігає зразки ДНК уйгурів [3, с. 5]. Під приводом обов'язкового медичного обстеження правоохоронці СУАР збирали генетичний матеріал, який може використовуватися з метою розслідування злочинів та пошуку підозрюваних [24]. Також багато уйгурів, які виїхали з СУАР та навчаються або працюють за кордоном, можуть бути депортовані назад до Китаю, так наприклад, у 2015

році Таїланд повернув більше ста уйгурів, а у 2017 році Єгипет депортував кількох студентів.

З 2014 року уряд почав впроваджувати представників КПК у мусульманське суспільство для спостереження та виявлення можливих осередків екстремізму, тероризму чи сепаратизму. Відвідування мечетей так само обмежена, багато мечетей були зруйновані або стали використовуватися не за призначенням. Є повідомлення про те, що уйгурам забороняється давати дітям найпоширеніші мусульманські імена, наприклад Мухаммед або Медіна. Деякі джерела повідомляють, що в Сіньцзяні під заборною знаходиться ісламська література та традиційна уйгурська кухня. Виходячи з цих даних можна сказати, що КПК прагне придушити і розчинити самотню культуру уйгурів, забезпечивши тим самим безпеку регіону і об'єднання китайської нації [3, с. 5].

Після того як у ЗМІ почала поширюватися інформація про концентраційні табори, Китай ще довго заперечував їх існування. У 2018 році китайські чиновники підтвердили інформацію про існування в СУАР таборів перевиховання, головна мета яких – дати уйгурам освіту, навчити їх китайській мові та забезпечити їх успішну інтеграцію в суспільство. У 2019 році Шохрат Закір - губернатор СУАР назвав табори "школами-інтернатами" в яких учні стажуються перед роботою і можуть за власним бажанням залишити місце їх утримання. Офіційні китайські джерела стверджують, що табори перевиховання потрібні для запобігання виникненню вогнищ терористичної діяльності, що логічно, оскільки СУАР завжди був вкрай не стабільним районом Китаю. З 2016 року у Сіньцзяні не було зареєстровано жодного теракту. [3, с. 4] . У таборах проводиться робота над ідеологічним перевихованням "учнів".

Незважаючи на всі ці звинувачення Китай стверджує, що уйгури мають рівні права та свободи з усіма громадянами КНР. У 2020 році прес-секретар регіонального уряду Сіньцзяна Ельджан Анайт спростував результати дослідження Австралійського інституту, які наводять негативну статистику

народжуваності та стверджують про наявність великої кількості концентраційних таборів у СУАР. Ельджан Анайт у своїй промові заявив, що подібні дослідження є спробою очорнити репутацію Китаю у всьому світі і фінансуються урядом США [5, с. 6]. Для підтвердження своїх слів, китайська сторона продемонструвала фотографії будівель, які в дослідженні Австралійського університету визнавалися концентраційними таборами, а насправді виявилися школами або логістичними центрами. Ельджан Анайт навіть запросив усіх бажаючих відвідати Сіньцзян та скласти свою неупереджену думку про це місце [5, с. 7]. Проте Китай не вітає активність міжнародних організацій та ЗМІ на своїй території, оскільки заявляє, що все, що відбувається всередині Сіньцзяну, є внутрішніми справами Китаю.

Поширюючи свій економічний вплив і підтримуючи партнерські відносини з іншими країнами, Китай цим позбавляється можливої критики з їхнього боку. Наприклад, багато країн Азії та Африки не беруть участь в обговореннях про порушення прав людини в Китаї тільки тому, що залежать від китайських інвестицій. [3, с. 5].

Турецько-китайські відносини регулярно опиняються на межі конфлікту. Незважаючи на економічну співпрацю з Китаєм, Туреччина продовжує підтримувати уйгурів та чинити опір вимогам Китаю про екстрадицію. Після приходу до влади Р. Ердогана у 2014 році Туреччина починає відроджувати ідеалогію пантюркизму та панісламізму. Уйгури і турки відносяться до групи тюркомовних народів і можуть розуміти один одного говорячи рідною мовою. Схожа культура і релігія так само сприяють зближенню двох народів і роблять Туреччину найбільш привабливою країною для уйгурів, які прагнуть покинути Китай. Події 2009 року в Урумчі та інші заворушення, пов'язані зі становищем уйгурів у СУАР, супроводжувалися виступами на підтримку уйгурів у Туреччині.

Політику Туреччини щодо Сіньцзяна можна назвати двоїстою. Китай продовжує спрямовувати інвестиції в інфраструктуру та економіку Туреччини, що збільшує його вплив та важелі тиску на турецьку владу. У

свою чергу Туреччина не може різко змінити позицію щодо уйгурів, побоюючись протестів усередині країни. Китай зацікавлений у налагодженні відносин із Туреччиною, оскільки вона знаходиться на кордоні Європи та Азії і тому відіграє важливу роль у проєкті «Один пояс – один шлях» [22, с. 38,39].

Нестабільним регіоном у якому переважають сепаратистські настрої є Тибет. В 1949 після перемоги Комуністів і проголошення КНР, війська Народно-визвольної армії вперше увійшли до Тибету. За результатами битви при Чамдо в 1951 році, було укладено "Угоду з 17 пунктів про мирне звільнення Тибету", за умовами якого Тибет офіційно ставав частиною Китаю. Китайська окупація зустріла сильний опір із боку корінного населення Тибету. Присутність китайської армії та цивільного населення та атеїстична пропаганда викликали постійні хвилювання та призвели до масштабного повстання у 1959 році, яке розпочалося під час релігійного свята у Лхасі. Повстання було придушене, за деякими даними, число вбитих тибетців склало 87 000 [48, с. 4]. Далай-лама XIV та його численні прибічники втекли до Індії та організували у місті Дхармсала уряд Тибету у вигнанні.

Перебуваючи в Індії, Далай Лама займався поширенням інформації про тяжке становище Тибету. Рух за незалежність Тибету отримав значну підтримку на заході. У 1963 році була представлена конституція демократичного Тибету. Незважаючи на заяви китайської влади, Далай Лама неодноразово стверджував, що він не підтримує сепаратистські настрої, тому що розуміє, що в умовах, що склалися, будь-які спроби домогтися незалежності зустрінуть жорсткий опір з боку Китаю. Незважаючи на те, що в основі буддизму лежить принцип ненасильства, влада Китаю вбачає в релігійному способі життя небезпеку.

Складність діалогу між Китаєм та Тибетом зумовлена насамперед релігійними та культурними відмінностями. Корінне населення Тибету

сповідує буддизм, релігія завжди була основою суспільного і державного устрою.

До китайської окупації головною духовною особою і правителем держави був Делай Лама, але з 1959 значення релігії зменшується під тиском китайської окупації. Під час культурної революції було зруйновано велику кількість буддистських храмів, багато ченців було ув'язнено.

З 1963 починається період лібералізації Тибету. Лібералізація економіки призвела до того, що в Тибет почали надходити численні інвестиції. Китайська влада вкладала величезні кошти на реконструкцію монастирів, відновлення буддистської освіти. Запроваджувалися також методи державного контролю.

Китайська комуністична влада бачить у релігійності головну причину не стабільності як у Тибеті, так і в СУАР. У 1994 році було прийнято Постанову про заходи з управління місцями відправлення релігійного культу, згідно з якою монастирям Тибету забороняється підтримувати будь-які контакти із закордонними буддистськими монастирями. Відповідно до Указу Державного Управління з релігійних справ, з 2007 року титул Живого Будди має бути узгоджений із державними органами, інакше він оголошується поза законом. У Тибеті також заборонені фотографії та зображення Далай Лами, обмежене дотримання деяких традиційних обрядів. Кількість монастирів також не повинна перевищувати певної норми. Всі ці закони були введені для того, щоб обмежити контакти населення Тибету із зарубіжною буддистською діаспорою [49, с. 4,3].

Втеча Далай Лами в Індію та створення там уряду Тибету у вигнанні ускладнило китайсько-індійські відносини. На даний момент існують два райони, один з яких Аксайчин – знаходиться у складі Китаю і є предметом територіальних притінь Індії, а другий – штат Аруначал Прадеш у складі Індії, на який претендує Китай. Перший прикордонний конфлікт між НВАК і індійсько-тибетськими військами стався в 1962 році, за результатами якого кордони Тибету були закріплені в складі КНР, а місто Таванг і весь штат

Аруначал Прадеш відходив Індії. Подальші переговори між Китайською та Індійською сторонами, а також урядом Тибету у вигнанні та Китаєм не принесли результатів. Приєднання Тавангу має стратегічне значення для Китаю так як це єдине місце поза Китаєм, де народжувався Далай Лама, у зв'язку з цим Китай претендує на Таванг і виправдовує це відновленням традицій. Проте повернення його до складу КНР мирним шляхом малоймовірно. У свою чергу діючий Далай Лама стверджує, що інкарнація не обов'язково має відбутися в Китаї. З 2011 року і Індія і Китай час від часу проводять військові навчання і встановлюють військові бази біля кордонів.

Китай де-факто не є демократичною державою. Права людини також не являються найвищою цінністю. Хоча офіційно декларується ретельне дотримання прав та свобод усіх членів китайського суспільства, насправді інтереси державної безпеки чи політичні суперечки часто виходять на перший план. Порушення прав людини найчастіше відбуваються щодо національних меншин, що проживають на території Сіньцзян-Уйгурського автономного району та Тибетського автономного району. КПК бачить в ісламі та буддизмі загрозу, що також пов'язано з діяльністю окремих держав, які підтримують сепаратистські настрої у Китаї. Порушення прав людини у Китаї традиційно засуджуються західними державами, проте це не впливає на зміну політики КПК.

Розділ 3 Зовнішньо-політичні орієнтації КНР на поточному етапі

3.1 КНР в системах регіональних відносин

КНР має потужний економічний потенціал, який дозволяє втручатися в регіональні системи та ефективно здійснювати свою зовнішню політику. Зовнішньо-економічна, та зовнішньо-політична стратегії КНР охоплюють майже увесь світ, однак деякі регіони мають пріоритетне значення на поточному етапі. Це насамперед Близній Восток, Африка та ЄС.

Здійснюючи свою зовнішню політику Китай покладається на "м'яку силу". Так як в основі риторики Сі Цзіньпіна лежить принцип "гармонійного світу" та "взаємовигідного співробітництва", то Китай пропонує саме ці свої ідеї країнам у співпраці з якими він зацікавлений. Саме надання економічної допомоги, інвестицій та кредитів дозволяє Китаю налагоджувати зв'язки з регіонами.

ОПОШ є головним інструментом, завдяки якому Китай здійснює своє втручання в регіональні відносини. Морський Шовковий шлях (МШШ) являє собою транспортний коридор що простягся з Південно-Китайського моря до Африки. МШШ об'єднує безліч портів, які дозволяють Китаю розширювати торгівлю, краще контролювати логістику та формувати нові потоки міжнародної торгівлі. Крім економічної вигоди від розвитку морської торгівлі Китай отримує також стратегічні переваги. Зокрема, приплив китайського капіталу до портів Джібуті, Уолфіш-Бей (Намібія), Гвадар (Пакистан), Хамбантота (ШріЛанка), Пірей (Греція), зумовив укладання військових угод та розміщення там кораблей НОАК. Також перша військова база НОАК розташована в одному з портів Джібуті. У Джібуті також розташовані військова база США з найбільшою кількістю військ, бази Франції та Італії. Таким чином можна говорити про велике стратегічне значення Африканського континенту для багатьох суб'єктів міжнародних

відносин. Військова база в Джибуті є найближчим західним форпостом КНР, який дозволяє контролювати Суецький канал і забезпечувати безпеку китайських торгових суден, що проходять через Аденську затоку. Можливе розташування військової бази в пакистанському порту в Гвадарі, завдяки якій Китай зможе чинити тиск на Індію. За словами китайського військового аналітика Чжоу Ченміня, база в Пакистані потрібна для забезпечення руху товарів по морю в рамках китайсько-пакистанського економічного співробітництва [13, с. 1]. Китайські офіційні особи стверджують, що військова присутність НОАК за кордоном потрібна виключно для підтримки загального миру та безпеки. Крім того, КНР має багатий досвід участі у миротворчих операціях ООН. З 1990 року китайські військові взяли участь у 24 операціях ООН. На особливу увагу заслуговує операція ООН, в ході якої були задіяні три військові кораблі КНР для боротьби з піратством в Аденській затоці. Знаходження сил ВМФ КНР в Аденській затоці забезпечує можливість швидкого реагування у разі потреби евакуації китайських громадян або у разі загострення ситуації поблизу африканського кордону [19, с. 3-4].

Інтерес Китаю на Африканському континенті простежується досить давно. У міру зростання китайської економіки та амбіцій збільшується і обсяг торгівлі та інвестицій в інфраструктуру, енергетику та інші галузі Африки.

У 2018 році товарообіг між Китаєм та Африкою досяг 220 млрд дол. Паралельно з розвитком торгово-економічних відносин Китай також надає країнам континенту фінансову допомогу, набуваючи таким чином статусу найбільшого донора і кредитора Африки. З 2000 по 2017 рік було видано кредитів на суму 143 млрд доларів. Більшість цих коштів була виділена на реалізацію інфраструктурних проектів, а також на розвиток сільського господарства та торгівлі. У проекті Один пояс один шлях залучено 44 з 54 африканських держав, більшість з них мають боргові зобов'язання перед Китаєм, у зв'язку з цим можна зустріти різні оцінки дій КНР в Африці. Деякі африканські країни насторожено ставляться до китайських інвестицій,

оскільки побоюються влучення в напівколоніальну залежність від Китаю. Проте у 2018 році відбувся сьомий саміт FOCAC (Форум китайсько-африканської співпраці) у Пекіні, під час якого Сі Цзіньпін пообіцяв виділити Африці 60 млрд \$ на цілі розвитку, 15 млрд як гранти, 20 млрд на кредитний фонд, 10 млрд - спеціальний фонд проектного фінансування та 5 млрд - фонд розвитку торгівлі. Також Сі Цзіньпін заявив, що найменш розвинені країни Африка будуть звільнені від заборгованості, яку вони не в змозі покрити [12, с. 4]. На відміну від західних країн Китай не боїться інвестувати та торгувати з нестабільними регіонами, такими як Африка або Близький Схід. Для залучення інвестицій та фінансування було створено багато спеціальних структур та фондів, наприклад фонд Китайсько-африканського розвитку, Експортно-імпортний банк Китаю, Азіатський банк інфраструктурних інвестицій зі штаб-квартирою в Пекіні, частка Китаю в якому становить 26.06%. [13, с. 2].

Було б не зовсім правильно розглядати двосторонні відносини Китай – Африка без урахування ролі ЄС у їхній взаємодії. Великобританія та Франція є традиційними "донорами" та торговельно-економічними партнерами африканських країн. Так, у 2017 році товарообіг між ЄС та Африкою перевищив 307 млрд дол. Таким чином, ЄС все ще залишається на першому місці за рівнем торгівлі з африканським континентом. У 2005 році у Брюсселі відбулися перші неофіційні переговори між ЄС та КНР стосовно Африки. За результатами саміту "ЄС-Китай", який відбувся у 2019 році, було прийнято курс на розширення співробітництва в Африці для розвитку та забезпечення миру та благополуччя [12, с. 2,4,5]. Однак подальше збільшення китайської торгової та економічної експансії на Африканському континенті не влаштовує країни ЄС, які здійснювали там свою політику задовго до приходу КНР. На відміну від ЄС, КНР готовий інвестувати у різні проекти, розраховуючи на довгострокову перспективу, формуючи таким чином новий африканський ринок, зав'язаний на китайських товарах та інвестиціях. З іншого боку, головна небезпека з якою Китай може зіткнутися в Африці – це

високий рівень соціально-політичної нестабільності. Зважаючи на всі ризики КНР, вкладається і підтримує двосторонні відносини тільки з тими державами, які самі виявляють ініціативу до співпраці в рамках ФОСАС та беруть участь у проєкті Один пояс один шлях.

Загалом можна говорити про глобальний підхід Китаю до будь-яких регіональних систем. Головним інструментом даного підходу є ОПОШ, проте, безумовно, Китай змушений коригувати свої дії та підлаштовуватися під обставини та вимоги з боку інших держав. Європа є центром сили і тому представляє особливий інтерес для Китаю не тільки як торговий партнер, а й стратегічний. Розглядаючи динаміку розвитку економічних та політичних відносин між ЄС та КНР, необхідно розуміти, що на даний момент не існує єдиного плану серед країн-членів ЄС щодо Китаю. Вперше відсутність єдності між країнами ЄС виявилася щодо їхньої участі у проєкті ОПОШ. Однак у 2015 році багато європейських країн стали співзасновниками Азіатського банку інфраструктурних інвестицій, який є важливим фінансовим інститутом ОПОШ, що сприяло більш позитивному відношенню країн ЄС щодо китайської ініціативи [47, с. 3].

Надалі всі країни ЄС в тій чи іншій мірі були залучені до ОПОШ. Потік китайських інвестицій був спрямований в основному на модернізацію портів та будівництво швидкісних залізниць.

У 2020 році Китай перевершив США та став головним торговим партнером ЄС. Водночас, США залишаються найбільшим торговим партнером КНР. Таким чином, Китай знаходиться в найсприятливішій позиції для подальшого економічного процвітання, а також має можливість впливати і в деяких ситуаціях лобювати свої інтереси в ЄС.

На даний момент пріоритетним напрямом зовнішньої політики КНР є взаємодія у рамках формату 16+1. До складу форуму 16+1 входять країни Центральної та Східної Європи та Греція. На щорічних самітах, що проходять на території однієї з 17 країн-членів, обговорюються різні питання щодо торгівлі, освіти, культури, енергетики тощо. У 2012 році відбувся

перший форум 16+1, на якому Китай презентував свій план дій з розширення співпраці під назвою: «12 заходів Китаю для заохочення дружньої співпраці з країнами Центральної та Східної Європи» [47, с. 2]. Було створено кредитну лінію якою Китай спрямовував пільгові кредити на цілі розвитку інфраструктури країн-членів форуму. Також до завдань форуму входив розвиток зеленої енергетики.

Співпраця між Китаєм та Східною Європою у галузі освіти та культури вийшла на новий рівень.

За даними Європейського інвестиційного банку, обсяг інвестицій Пекіна в будівельні проекти в 16 країнах склав близько 12 млрд євро за період з 2007 по 2017 рік. У 2019 році товарообіг між КНР та європейськими країнами у рамках формату 16+1 зріс на 50%, збільшуючись щороку на 13% [47, с. 2]. Інтенсифікація співробітництва в галузях інфраструктури та освіти сприяла також притоку китайських туристів до Європи.

Формат 16+1 цікавий тим, що він об'єднує цілу низку європейських країн та одну позарегіональну наддержаву - Китай. Такий не стандартний союз критикується з боку США з низки об'єктивних причин.

З моменту утворення однополярного світу та закріплення за США ролі єдиної наддержави, Європейський Союз значною мірою втратив свою автономію та геополітичну силу. Всеосяжна співпраця європейських країн з Китаєм говорить про ослаблення ролі США в ЄС. Багато фахівців продовжують висловлювати сумніви щодо ефективності НАТО, в свою чергу Китай, який має дружні відносини з Росією, не підтримує поширення НАТО на схід. У таких умовах формат 16+1 та подальший поступ Китаю на захід може загрожувати інтересам безпеки Альянсу.

Курс на зближення з Китаєм прийнятий у Центральній та Східній Європі можна розцінити як наслідок ідеологічної кризи. Багато фахівців стверджують, що зараз у світі відбувається крах ліберальних ідей. Демократія, права людини – ті ідеї, які довгий час вважалися основою цивілізації та синонімом розвитку, зараз все частіше визнаються

нежиттєздатними навіть у Європі. За умови відсутності яскраво вираженого гегемона, який міг би об'єднати Європу, з'являється інтенція на поділ векторів розвитку, коли держави намагаються самостійно виробити шлях свого розвитку у складі регіональної групи або окремо від усіх.

Окремо можна виділити Угорщину, національна політика якої включає концепцію Відкриття на Схід. В Угорщині вивчають китайську мову, там знаходиться найбільша китайська діаспора в регіоні тощо.

Слід також висвітлити і альтернативну думку на те, що відбувається.* На думку угорського дослідника китайсько-європейських відносин Тамаша Матури, провідні країни ЄС - Франція, Великобританія та Німеччина перебувають у ще більшій залежності від економічних зв'язків з КНР, тому побоювання останніх щодо збільшення китайського впливу в Центральній та Східній Європі є лише прикладом подвійних стандартів.[47, с. 5].

Проблема прав людини у Китаї завжди була каменем спотикання у китайсько-європейських відносинах. Не бажаючи ставити під сумнів свій статус правозахисника, Євросоюз неодноразово порушував питання про порушення прав людини в Китаї. Однак виникає суперечлива ситуація, коли ЄС торгує та розвиває зв'язки з Китаєм і одночасно засуджує його внутрішню політику. Тут варто сказати, що знову в питанні стосовно Китаю в ЄС немає єдиної думки, так у 2017 році Греція вперше заблокувала прийняття декларації ЄС з питання порушення прав людини в Китаї [47, с. 7]. Також відображення цієї суперечності можна побачити на прикладі китайсько-німецьких відносин.

Німеччина та Китай підтримують всеосяжне стратегічне партнерство, що означає високий рівень взаємозалежності економік двох країн. Незважаючи на це Німеччина неодноразово намагалася натиснути на Китай у питаннях прав людини, але ці спроби не увінчалися успіхом. Китай завжди відповідав, що його внутрішня політика не повинна цікавити країни заходу.

Надалі у міру зростання економічних зв'язків та торгівлі поступово зростало і невдоволення іноземних компаній щодо умов інвестування та

ведення бізнесу на території КНР. Іноземні компанії все частіше стверджували, що китайська влада висуває до них завищені вимоги та певні обмеження інвестування в порівнянні з місцевими компаніями, а також змушує їх передавати свої технологічні розробки. Тому Федеральним об'єднанням німецької промисловості було сформульовано низку заходів, які мають бути вжиті для нормалізації відносин із КНР. Насамперед було вирішено консолідувати позиції країн ЄС та вибудовувати діалог у форматі ЄС-Китай, таким чином політика "розділяй і владарюй", якою дотримувався Китай по відношенню до Європи, не матиме успіху. Ці висновки були об'єднані у Всеосяжну інвестиційну угоду (ВІУ), яка мала бути підписана у 2020 році. Проте Китай та ЄС так і не дійшли згоди і у зв'язку з пандемією коронавірусу підписання цієї угоди було відкладено [17, с. 4,5].

Підсумовуючи можна сказати, що Центральна і Східна Європа переважно спрямовані на співпрацю з Китаєм у всіх галузях, торгівля, інфраструктура, культура, туризм тощо. Країни Західної Європи не дійшли єдиної думки щодо КНР і вважають за краще вибудовувати з ним двосторонні відносини.

У 2020 році намітився прогрес у китайсько-європейських переговорах. Обидві сторони начебто наблизилися до консенсусу і домовилися про укладання інвестиційної угоди. Після переговорів із Сі Цзіньпіном з відео-зв'язку, голова Єврокомісії Урсула фон дер Ляйєн написала у себе в твіттері, що "ЄС має найбільший єдиний ринок у світі. Ми відкриті для бізнесу, але ми прагнемо взаємності, рівних умов і цінностей" [38]. За допомогою цієї угоди Євросоюз також сподівався покласти край примусовому трансферу технологій, а також у договорі велике значення приділялося дотриманню прав людини та захисту навколишнього середовища. Подальші події показали, що Пекін не був згоден з умовами цієї угоди, переговори знову зайшли в глухий кут. У березні 2021 року ЄС ввели санкції проти Пекіна за порушення прав людини в Сіньцзян-Уйгурському автономному районі, мабуть таким чином вони намагалися натиснути на Пекін і змусити піти на

поступки. Китай не став зволікати і ввів у відповідь пакет санкцій проти ЄС. Також було заборонено в'їзд у країну тим європейським політикам, які були причетні до звинувачень, до них потрапили і члени Європарламенту. Внаслідок такого обміну санкціями ратифікація інвестиційної угоди була заморожена, а відносини між Китаєм та ЄС погіршилися [42].

Виходячи з усього вищесказаного, відносини між КНР та ЄС видаються мені схожими на перетягування канату. Обидві сторони зацікавлені у подальшій співпраці, однак намагаються встановлювати свої правила ведення бізнесу. ЄС намагається нав'язати Китаю своє бачення і досягти більш вигідних умов для європейських компаній у Китаї. Пекін навпаки прагне втримати свої позиції і не йде на поступки. Відносини ЄС-Китай періодично ускладнюються через втручання Вашингтона, який підливає олію у вогонь. На нашу думку, ця боротьба між авторитаризмом та демократією має насправді виключно економічні та геополітичні передумови.

Близький Схід та країни Аравійського півострова відіграють важливу роль у зовнішньополітичній стратегії КНР. Китай протягом багатьох років вибудовував взаємини з країнами регіону і досяг у цьому напрямі певних успіхів. Зовнішня політика КНР стала набувати дедалі більших масштабів після приходу до влади Сі Цзіньпіна. Китай застосовує типові методи встановлення свого впливу на Близькому Сході, такі як взаємодія через ОПОШ, торгівельно-економічні зв'язки та інвестиції.

Контакти Китаю з Близьким Сходом сягають своїм корінням у далеке минуле. Коли перші китайські мореплавці відкривали нові землі, вони не намагалися поневолити місцеве населення, а пропонували свої вишукані товари разом з якими чутка про великий Китай поширювалася по всьому світу.

Країни Близького Сходу цікавлять КНР насамперед через багаті запаси нафти. Стрімке зростання економіки вимагає безперервного

ресурсозабезпечення, тому Китай змушений постійно шукати надійних постачальників нафти і газу.

У 2016 році Сі Цзіньпін відвідав Ер-Ріяд, Саудівську Аравію, Єгипет та Іран, також цього року було оприлюднено програмний документ КНР, в якому було описано план подальших взаємин із Близьким Сходом. Цей документ містить багато пунктів, що стосуються інвестицій, торгівлі, інфраструктурних проектів тощо [64].

Також до умов співробітництва з країнами Близького Сходу входить визнання одного Китаю та відмова від будь-яких офіційних відносин із Тайванем. Зважаючи на все, програма запропонована Сі Цзіньпіном була зустрінута позитивно, оскільки вже в 2018 році товарообіг між Китаєм і арабськими державами склав 244,3 мільярда доларів [64].

У 2021 році в Тегерані було підписано угоду про співпрацю між Китаєм та Іраном на 25 років [21]. Ця угода сприяла поглибленню двосторонніх відносин у галузі економіки та політики. Раніше у 2018 році, коли Д. Трамп розпочав торговельну війну з КНР, він також ініціював вихід США із СВПД. Таким чином, зовнішня політика США в певному сенсі визначила зближення двох країн. Скориставшись ситуацією, Пекін засудив агресивну політику США та надав підтримку Ірану. Після виходу Вашингтона з ядерної угоди щодо Ірану обсяг китайсько-іранської торгівлі збільшився з 31 до 37 млрд. доларів. Китай неодноразово закликав США відновити своє членство у СВПД та припинити санкційну політику проти Ірану, яка дестабілізує економічні та політичні відносини на Близькому Сході. Важливу роль відіграв і той факт, що зростання напруженості в регіоні та санкції США ускладнюють імпорт нафти з Ірану до КНР. А також, оскільки Іран має спільний кордон із Туреччиною, Туркменістаном та Іраком, він відіграє ключову роль у китайському проекті «Новий шовковий шлях». Іран фактично є сполучною ланкою між Китаєм та Європою, Азією та країнами Близького Сходу.

Перебуваючи під санкціями, Іран потребував китайських інвестицій, водночас Китай, який мав набагато більший економічний потенціал, потребував надійного постачальника нафти. Можна з упевненістю сказати, що реальна підтримка КНР стосується виключно економіки. Формулу за якою діє Китай можна описати так: засудження санкцій, але відмова від будь-яких рішучих дій, збереження нейтралітету у питаннях регіональних конфліктів. Приблизно так само діє Китай щодо росії зараз, хоча масштаб конфлікту не дозволяє КНР відкрито підтримати одну зі сторін.

В Ізраїльсько-Палестинському конфлікті Китай знову діє відповідно до своєї типової стратегії та встає на бік аутсайдера. Цілком можливо, що Китай підтримує Іран і Палестину і критикує дії Ізраїлю та США, тому що не хоче провокувати радикалізовані групи, які, як відомо, діють на всьому Близькому та Середньому Сході. Якби Китай діяв інакше і підтримував прозахідні сили, він поставив би під удар свої інфраструктурні проекти, торгові маршрути тощо.

Проте Ізраїль є важливим партнером КНР на Близькому Сході, особливо у сфері інновацій. У 2017 році між двома країнами було укладено Договір про всебічне інноваційне співробітництво [20, с. 4]. Цей договір передбачав більш координований взаємозв'язок між урядовими та освітніми установами обох держав.

У 2016 році Пекін представив свій варіант мирного вирішення ізраїльсько-палестинського конфлікту, в якому був викладений погляд Китаю: "дві держави для двох народів". Цю ініціативу КНР можна назвати спробою виступити посередником у процесі врегулювання конфлікту, а також це спосіб сформулювати альтернативний американському погляд на проблему. Аналогічний план Д. Трампа допускав можливість анексії Ізраїлем частини території на Західному березі та збереження єдиного Єрусалиму столицею Ізраїлю. Цілком очікувано, Ізраїль не підтримав китайський план урегулювання конфлікту. Незважаючи на те, що Пекін неодноразово підкреслював, що його інтереси стосуються виключно економіки, уряд

Ізраїлю вбачав у діях КНР спробу збільшити частку свого впливу в регіоні [20, с. 5-8].

Не останню роль в розвитку китайсько-ізраїльських відносин грають зв'язку КНР з Іраном.

У 2022 році відбулися переговори між міністром закордонних справ КНР та представником Ірану, за результатами яких було розроблено новий 25-річний план двостороннього всеосяжного співробітництва. Китай не відмовився від своєї позиції щодо того, що Іран має право на розробку ядерної зброї з метою власної безпеки. Взаємодія між КНР та Іраном продовжується в галузі енергетики, інфраструктури, виробництва, науки та технологій, а також медицини та охорони здоров'я.

Також у багатьох джерелах можна зустріти інформацію про те, що Китай здійснював військову допомогу Ірану. Цілком ймовірно, що при такому тісному співробітництві в багатьох областях КНР також надає Тегерану допомогу в розробці ядерної зброї.

Всі ці фактори ускладнюють взаємну співпрацю між Китаєм та Ізраїлем у сфері політики.

Підсумовуючи, можна сказати, що у Китаю є свої інтереси майже у всіх регіонах світу і його інтереси виходять з великих амбіцій правлячої верхівки. М'яка сила – це головний інструмент, який використовує Пекін для встановлення свого впливу. Китай не має звички втручатися у конфлікти та виявляти ініціативу без явних причин. Загалом політику КНР можна було б охарактеризувати за допомогою західного терміна "Realpolitik", незважаючи на те, що в Китаї існує сильна ідеологічна база, сама держава не планує свої дії виходячи з ідеології, а навпаки підпорядковує ідеологію своїм діям. Комуністичні ідеали використовуються КПК лише для об'єднання народу під своєю владою.

3.2 Самоідентифікація КНР у глобальному світі

Разом із зростанням китайської економіки збільшується і актуальність питання про самоідентифікацію Китаю в сучасній системі міжнародних відносин. У сучасному світі держави можна умовно поділити на три типи: центральні, країни напівпериферії та країни периферії. Країни центру мають конкурентні переваги, які дозволяють їм йти на ризик при здійсненні своєї зовнішньої політики та втручатися у внутрішню політику інших країн. Країни центру багато в чому визначають напрям та контекст міжнародних відносин, тобто вони є лідерами. На сучасному етапі свого розвитку Китай наближається до набуття статусу глобального лідера.

Багато експертів стверджують, що сучасний світовий порядок перебуває в процесі трансформації, США поступово втрачає позицію гегемона, міжнародні організації на кшталт ООН стикаються зі звинуваченнями в неефективності, всі ці фактори створюють досить розпливчасту картину майбутнього. У свою чергу Китай намагається знайти своє місце в світі, що змінюється, і важливо зрозуміти які цілі він переслідує і що таке лідерство для Китаю.

Для того, щоб зрозуміти сучасний напрямок зовнішньої політики Китаю, необхідно повернутися до подій минулого. Після розпаду СРСР на світовій політичній арені залишився один світовий лідер – США. За Ден Сяопіна почалося нарощування економічних зв'язків між Китаєм і США.

Події на площі Тяньаньмень в 1989 році призвели до остаточного відкриття китайського ринку та інкорпорації Китаю в американську капіталістичну систему. Стрімке зростання економіки стало можливим завдяки реформам, які сприяли відкриттю китайського ринку для іноземних інвестицій. Орієнтація на експорт та дешева робоча сила забезпечили КНР статус "світової фабрики".

Після приходу до влади в 2012 році, Сі Цзіньпін змінює політичний курс держави, Америко-Китайські відносини починають набувати конфронтаційного характеру. Самоідентифікація Китаю у світі багато в чому залежить від особистості Сі Цзіньпіна. Подолавши довгий і складний шлях до посади генсека КПК, він насамперед розгорнув масштабну програму боротьби з корупцією, яка мала величезний успіх. За наявними даними, на 2017 рік було затримано 1 мільйон 343 тисячі співробітників нижчої ланки на місцях, а також порушено понад 280 справ проти працівників нуменклатури ЦК КПК [43, с. 9].

Ще до вступу на посаду генсека КПК Сі Цзіньпін заявив, що головною метою Китаю має стати "велике відродження китайської нації". Ключовою ідеєю цього висловлювання є прагнення повернути національну гордість китайського народу, яка була втрачена під час опіумних воєн. Після офіційного вступу в статус глави держави Сі Цзіньпін доповнив своє гасло і далі неодноразово повторював, що "відродження китайської нації - то є китайська мрія". Це націоналістичне гасло було застосовано для того, щоб згуртувати різні китайські етноси в умовах відсутності сильної ідеології. Політика протистояння із США може спричинити негативні наслідки для економіки Китаю, що також знизить рейтинг партії. Зважаючи на ці обставини, Сі Цзіньпін працює над відродженням комуністичних ідеалів, які сприяють зміцненню влади КПК та згуртуванню народу Китаю проти зовнішніх сил.

Якщо звернути увагу на біографію Сі Цзіньпіна, то можна помітити, що він був пов'язаний з армією від початку своєї політичної кар'єри. У 1982 році, наприклад, нинішній лідер КНР отримав посаду секретаря міністра оборони, а в 1983 році зайняв місце першого політичного комісара Народної збройної міліції повіту Чжендин. Також варто відзначити, що батько Сі Цзіньпіна Сі Чжунсюнь був комуністом часів громадянської війни, який зазнав репресій Мао Цзедуна під час культурної революції [43, с. 4,5,6]. Виходячи з усіх цих фактів можна зробити висновок про те, що влада Сі

Цзіньпіна багато в чому спирається на підтримку НВАК. Відповідно розвиток армії є пріоритетною ціллю політики Сі Цзіньпіна. Можна так само зробити припущення, що найімовірніше Тайванське питання буде вирішено з застосуванням сил НВАК. Нарощування військової сили має забезпечити Китаю більш впевненою позицію на міжнародній арені. На підтвердження цього можна навести цитату з промови Сі Цзіньпіна, яку він виголосив у 2021 році на 100 річчя КПК: “Вивчаючи уроки з історії, відкриваючи майбутнє, необхідно прискорювати модернізацію національної оборони та армії. Для створення могутньої держави необхідно зміцнювати армію, тільки могутня армія зможе забезпечити спокій у країні. Відстоювання принципу «партія командує гвинтівкою» і створення власної народної армії – це незаперечна істина, яку спіткала КПК внаслідок суворої, жорстокої боротьби. Народна армія, яка здійснила безсмертні подвиги в ім'я партії та народу, є міцною опорою, що захищає червону владу та національну гідність, а також є потужною силою забезпечення миру у регіоні та у всьому світі.” [56] Особливої уваги заслуговують останні слова про те, що армія є силою забезпечення миру в усьому світі, що говорить про великі амбіції Китаю і про його прагнення стати світовим лідером. Примітно, що після таких рішучих заяв Сі Цзіньпін відразу ж робить спробу заспокоїти своїх слухачів і каже: “Світ, злагода і гармонія - це концепції, до реалізації яких китайська нація невпинно прагне і які вона успадковує протягом більш ніж п'яти тисячоліть. У крові китайської нації немає генів загарбників і гегемонів... Китай буде незмінно сприяти миру в усьому світі, робити свій внесок у глобальний розвиток і захищати міжнародний порядок.” Психологія китайської нації та китайський дипломатичний стиль відрізняються виваженістю та прагматичністю, тому малоімовірно, що Китай буде використовувати свою армію, якщо немає прямої загрози суверенитету країни. В першу чергу модернізація армії сприяє підвищенню обороноздатності країни.

Проте з упевненістю можна сказати, що за наявності потужної армії, Китай може чинити тиск на країни, з якими він має територіальні суперечки

або інші зовнішньополітичні розбіжності. Тут можна згадати промову Сі Цзіньпіна, яку він вимовив у 2017 році на відкритті форуму в Пекіні. Виступаючи перед представниками політичних партій різних країн, лідер КНР закликав міжнародну громадськість до взаємовигідного співробітництва, яке має ґрунтуватися на принципі «пошуку спільного при збереженні розбіжностей» [30, с. 3]. Раніше в тому ж 2017 році, на 19-му з'їзді КПК, на офіційному рівні був позначений перехід соціалізму з китайською специфікою в нову епоху [7, с. 8]. Вхідження в нову епоху має теоретичні основи, закладені Сі Цзіньпіном, у китайському суспільстві навіть з'явився термін "Сіцзіньпінізм". Я не просто так акцентую увагу на зв'язок Сі Цзіньпіна зі Збройними силами Китаю, тому що у світлі останніх подій в Україні ця інформація стає більш актуальною для прогнозування подальших дій Китаю щодо Тайваню.

Новий шовковий шлях є основною зовнішньополітичною ініціативою Сі Цзіньпіна. Кінцева мета даного проекту – поширити китайські товари, послуги та капітал в усьому світі.

Вибудовуючи діалог з іншими країнами Китай пропонує їм взаємовигідне співробітництво та інвестиції в обмін на можливість поширити свій вплив та присутність у регіональних структурах. Оскільки в основі політичної риторики Сі Цзіньпіна лежить ідея відродження китайської нації, а отже, відновлення історичної справедливості, то пріоритетною метою в рамках ОПОШ є розвиток економічних зв'язків з Європейськими державами, з якими Китай воював за часів опіумних війн і зазнав поразки. У 2017 році на міжнародному форумі в Пекіні, Сі Цзіньпін сказав що: "ОПОШ є одночасно цивілізаційним, інноваційним, цифровим та "зеленим" проектом". Також він наголосив, що розвиток пояса та шляху веде до здійснення "мрії про гармонійний світ"[32, с. 6].

Сі Цзіньпін відрізняється від попередніх керівників КНР своєю рішучістю у сфері зовнішньої політики. Зовнішньополітична доктрина Сі Цзіньпіна рясніє новаторськими ідеями. Концепція "Спільної долі людства"

яка була висунута на 19 з'їзді КПК вперше за кілька століть надає китайській дипломатії всесвітнього масштабу. Наразі вже не викликає сумніву ініціатива КНР на зближення з Росією. Зміцнюється стратегічне партнерство, розвивається торгівля та економічна співпраця, зростає довіра та симпатія між народами та лідерами двох держав. Водночас у світлі останніх подій загострюється конфлікт між західними державами на чолі зі США та Росією у союзі з Китаєм.

Розуміння гегемонізму в Європейській цивілізації, а також у розумінні Росії відрізняється від китайського сприйняття. Західний гегемонізм можна назвати екстравертним або екстенсивним, у тому розумінні що він виявляється у поширенні контролю та експансії за межами імперії, прикладом з минулого може бути колоніальна політика Європейських держав, Британська Ост-Індська компанія, яка зіграла важливу роль в Опіумних війнах. Торгівля із західними колоніальними державами призвела до того, що опіум послабив і занурив Китай у корупцію, що згодом довело неспроможність цинської влади. Цей урок Китай запам'ятав довго.

Китайське розуміння гегемонії теж сягає корінням в історію і відрізняється від західного інтровертністю. У приклад можна навести династію Цин, або імперію Тан, у якій було побудовано Великий шовковий шлях. Китайські імперії формували навколо себе потужний економічний центр, усі світові фінансові потоки вели до Китаю. Навколо Китайської імперії створювалася "воронка", яка затягувала всі ресурси всередину держави. Відображення центрального самовизначення влади можна побачити в китайській традиції, згідно з якою імператор поруч зі своїми слугами та членами сім'ї знаходився за стінами Забороненого міста в Пекіні. Взагалі традиція будувати стіни навколо міст почалася ще раніше, після зведення Великої китайської стіни, яка мала захистити Китай від навали варварів. Це бажання відгородитися від зовнішнього світу, знаходить своє відображення у політиці КНР і зараз. Самоназва держави - Чжунго, що означає "Середні

землі" - повністю відображає уявлення про центральне становище Китаю, навколо якого пов'язані всі світові процеси.

Отже, судячи з загального вектора розвитку міжнародних відносин, на даний момент спостерігається криза демократії, а відтак США втрачає роль гегемона та ідейного центру всього цивілізованого світу. Розпад СРСР довів неспроможність комуністичних ідеалів і водночас означав перемогу капіталізму. Сильною стороною Америки на той момент була ідеологія та культура. Американські фільми, на яких виросло не одне покоління в країнах СНД, зіграли велику роль у становленні США як світового лідера. Американська мрія - ідея про те, що будь-хто може досягти успіху, якщо буде старанно працювати, була успішно прийнята не тільки американцями, а й усім цивілізованим світом. Чи є у Китаю зараз що запропонувати світові? Чи може китайська мрія, про яку говорить Сі Цзіньпін, вийти за межі Китаю? Більшість експертів сходяться на тому, що слабкою стороною КНР є відсутність інвазивної ідеології. З іншого боку процеси, які ми спостерігаємо зараз, можуть наштотувати на думку, що Китай і росія об'єднавшись, зможуть виробити спільну ідейну базу. На жаль, російська пропаганда ефективно впливає на громадян своєї країни, те саме відбувається і в Китаї, де підтримують дії росії. У довгостроковій перспективі подальша консолідація росії та Китаю призведе до послаблення геополітичної ролі росії, оскільки Китай має більшу економічну силу та можливості. Якщо Тайвань увійде до складу КНР, це значно посилить позиції Китаю на регіональному та глобальному рівні, а росія, будучи найближчим великим сусідом, стане наступною метою.

Якщо уважніше придивитися до внутрішньої політики КНР, що проводиться нинішнім керівництвом, то можна помітити в ній ознаки характерні для фашизму, який ховається під маскою марксизму. За словом "фашизм" ґрунтовно закріпився негативний сенс і сприйняття, але китайський фашизм намагається уникати тих помилок, які призвели до краху та очорнили репутацію деяких європейських держав минулого.

З фашизмом китайський політичний устрій ріднить наявність лише однієї правлячої партії, яка користується підтримкою в народі, тоталітарна влада, розвинена пропаганда, цензура, підтримка традиційних китайських вірувань у народі, а також багато про що говорить гасло Сі Цзіньпіна - "відродження китайської нації". Безперечно, як і будь-яка держава з багатою історією та амбіціями, Китай прагне стати якщо не єдиною, то однією з центральних держав, але підходить до реалізації своїх планів із властивим китайцям прагматизмом. За словами Сі Цзіньпіна, Китай повинен отримувати уроки з історії, що він успішно і робить. Беручи до уваги сумний досвід Італії, Німеччини і древніх імперій, китайська влада реалізує свою експансію за допомогою економічних зв'язків, а не за допомогою військової сили. Незважаючи на це, нинішній глава КПК приділяє багато уваги посиленню армії, яка має стати опорою держави та сприяти зміцненню національної безпеки. Сі Цзіньпін неодноразово закликав народ Китаю до об'єднання навколо уряду заради спільної мети, що також притаманно фашистському режиму.

Соціалістичний устрій не передбачає існування великих компаній на зразок Алібаби, Тенсент, Huawei та інші. Проте, на думку деяких експертів, у Китаї зараз спостерігається тенденція до націоналізації бізнесу, держава прагне контролювати все більше галузей економіки, особливо це стосується енергетики та галузі високих технологій. Міцний контроль економіки з боку держави притаманний як соціалізму, так і фашизму. Одна із складових соціалізму з китайською специфікою, декларована на офіційному рівні, це - соціалістична ринкова економіка. Ця економічна модель має на увазі державний контроль ринку на макрорівні, з метою забезпечення справедливої конкуренції.

Як відомо, Китай не має союзників - в нього є лише інтереси, підтвердження цьому можна бачити зараз. Китай зберігає нейтралітет у питанні війни в Україні, закликає до миру. Варто, однак, відзначити і заклики китайських офіційних осіб до зниження кількості санкцій, аргументовуючи

це тим, що санкції сприяють не тільки ізоляції росії, але й ведуть до дестабілізації світової економіки. На даний момент немає явних підстав вважати, що Китай почне надавати військову підтримку росії у війні з Україною.

Майже всі програмні документи КНР містять однакові установки та геополітичні цілі, які ставить перед собою Китай. По-перше це будівництво суспільства з єдиною долею для всього людства, а по-друге – побудова багатопольярного світу. Першу з цих двох цілей можна назвати основою китайського глобалізму, який Сі Цзіньпін просуває від початку вступу на посаду генсека КПК. Логічно, що ініціатор, який закликає країни та народи до об'єднання, розраховує стати на чолі всієї цієї глобальної системи. Якщо країни приймають китайську програму, вони автоматично, але не завжди це очевидно та ясно, визнають заступництво КНР над собою. Звідси, до речі, виходить ще одна цікава фраза, яка часто зустрічається в риториці Сі Цзіньпіна: "Китай має брати на себе відповідальність". Що стосується багатопольярного світу, то таким чином Китай намагається приховати своє прагнення до світового панування та бажання побудувати таку систему, за якої Китай буде центром, а решта країн – його периферією. З іншого боку, у зовнішній політиці КНР справді не простежується схильності до придушення чужої культури, тобто Китай не прагне "китаїзувати" світ, але це не означає, що його амбіції не перевершать інтереси та права інших держав та народів. Наприклад можна навести Сіньцзян-Уйгурський автономний район, на території якого китайська влада тривалий час працювала над придушенням і стримуванням тюркського народу, який не має нічого спільного з державотворчою нацією хань.

З іншого погляду, економічна експансія, яку здійснює Китай в Африці, на Близькому Сході, в Латинській Америці тощо, не обов'язково має негативні наслідки для держав, які відкрили свій ринок китайським інвестиціям. На даний момент немає вагомих підстав вважати, що країни, які

мають кредитні зобов'язання перед КНР, змушені повертати борги на шкоду власній економіці.

Безумовно, разом з інвестиціями Китай привносить і свій вплив і присутність у регіон, однак імпульс до розвитку, який в результаті отримують менш розвинені країни, досить значний. Модернізація портів, будівництво доріг, розвиток охорони здоров'я, співпраця в галузі освіти, науки та медицини – все це може запропонувати Китай. Такий формат встановлення гегемонії значно відрізняється, наприклад, від американського підходу, який не рідко вдавався до влаштування революцій та воєн з подальшим введенням своїх військ під егідою захисту демократії. Загалом Китай повністю дотримується правила, яке неодноразово звучало в промовах Сі Цзіньпіна: "здобувати уроки з історії".

Офіційно Китай є соціалістичною державою, так написано в конституції. У той же час головне гасло Сі Цзіньпіна - "відродження китайської нації", не уточнює про яку саме націю йдеться, враховуючи, що Китай населяє близько 50 народів. Хоча відповідь на це питання можна витягти з інших заявлених цілей КНР про побудову суспільства з єдиною долею та об'єднання всіх народів Китаю для побудови соціалізму з китайською специфікою, проте саме по собі гасло про відродження китайської нації залишає досить широкий простір для трактування його справжнього сенсу. Поєднання декларованого соціалізму та гасла про відродження нації наводить на думки про те, що Китай йде шляхом націонал-соціалізму з китайською специфікою. Також проголошена мрія китайського народу про відродження містить у собі ідею повернення до колишньої величі Китаю. Ця ідейна база, в основі якої лежить зв'язок майбутнього країни з її історичним минулим, існувала в Італії часів Муссоліні, коли було оголошено курс на відродження Великої Римської імперії. Таке порівняння може здатися притягнутим, оскільки Китай уникає конкретних прикладів, проте спільна риторика все ж таки проглядається.

Провівши аналіз репрезентативних джерел, ми дійшли висновку, що політика КНР щодо нац меншин включає ряд жорстких заходів, які виходять за рамки загальноприйнятих на заході цінностей і прав людини. Китайська влада сприяє асиміляції нац меншин і намагається "китаїзувати" території, які увійшли до складу КНР проти своєї волі.

Також офіційна риторика Сі Цзіньпіна включає обов'язкове приєднання Тайваню, аргументуючи це тим, що у світі є місце тільки для одного Китаю.

У цьому розділі ми спробували виділити на наш погляд найважливіші компоненти китайської внутрішньої та зовнішньої політики, ідеологічні та програмні аспекти, а також приділив увагу особистості лідера КНР. Тим не менш, деякі важливі факти які необхідно усвідомити для кращого розуміння місця Китаю в сучасному світі містяться і в інших розділах дипломної роботи.

На даний момент Китай позиціонує себе як передова і відповідальна держава. Наголос робиться на розвиток інноваційних технологій, які мають забезпечити перевагу на міжнародному ринку. Установка "йти назовні" успішно реалізується нинішнім керівництвом та надає зовнішній політиці КНР глобального масштабу. Китай докладает великих зусиль для формування образу мирної та могутньої держави, яка не претендує на світове панування, а лише пропонує взаємовигідне співробітництво. Проте деякі ідеологічні аспекти, а також внутрішньополітичні рішення китайської влади, не дозволяють виключати і небезпеку, яку може становити КНР для світової спільноти. Китай є стратегічним партнером Росії, обидві держави пов'язані договором про дружбу, який передбачає поглиблення співпраці в галузі безпеки, економіки, технологій тощо. Китай та росія мають спільні риси, які проглядаються у внутрішній політиці, а також інтереси двох країн сходяться у протидії "колективному заходу". Безумовно, Китай у рази перевищує росію майже за всіма параметрами. Китайське керівництво не дозволяє амбіціям перевершити здоровий глузд при прийнятті рішень. Проте війна в Україні та

подальші зміни у світовій політиці продемонстрували всю крихкість системи міжнародних відносин, що сформувалася.

ВИСНОВКИ

Китай є унікальною державою з розвиненою економікою, що зумовлює зростаючий вплив КНР на світові політичні та економічні процеси. Тому зараз, в умовах невизначеності міжнародного середовища важливо дослідити позиціонування КНР у сучасному світі.

Дослідивши проблему позиціонування КНР в сучасних міжнародних відносинах, ми дійшли наступних висновків.

По-перше, стрімке зростання економіки зумовило зміну ролі та статусу Китаю у міжнародних відносинах. Після вступу до СОТ китайський інвестиційний ринок став ще більш привабливим для іноземних компаній, що зумовило збільшення впливу КНР на світову торгівлю. Очевидно, що економічні успіхи сприяли реформуванню зовнішньополітичної стратегії КНР. Китай починає активніше проводити зовнішню політику, виявляючи інтерес у регіональних відносинах. З приходом до влади Сі Цзіньпіна починає розвиватися масштабний проект "Один пояс – один шлях", за допомогою якого китайські товари поширюються по всьому світу. Колосальний економічний потенціал КНР дозволив їй розширити межі свого впливу та покращити оборонні та політичні зв'язки, що в сукупності визначило статус Китаю як наддержави.

По-друге, технологізація як світовий соціо-культурний та економічний тренд останнього десятиліття, набула широкого поширення в Китаї. За підтримки держави процес цифровізації охопив практично всі сфери суспільного життя Китаю. Це сприяло автоматизації багатьох процесів управління, а також дозволило державі краще контролювати інформаційний простір усередині Китаю. Інформаційні технології також зробили життя в деяких районах Китаю більш безпечним та комфортним. КНР прагне збільшити свою присутність у кібер-просторі інших країн за допомогою укладання економічних чи політичних договорів.

У Китаї існує низка проблем, вирішення яких є першорядним завданням для уряду на поточному етапі. Яскраво виражена регіональна нерівність негативно відбивається на іміджі партії всередині держави, а також не сприяє збалансованому розвитку економіки.

Значне забруднення навколишнього середовища в Китаї стало наслідком стрімкого зростання виробництва, що у свою чергу сприяло урбанізації та вимагало великої кількості енергії для її забезпечення. Китай на державному рівні визнає необхідність зниження викидів парникових газів, але у найближчому майбутньому неможливо значною мірою скоротити споживання вугілля, нафти або газу в КНР. На даний момент Китай стимулює розвиток альтернативної енергетики, однак він робить це з метою збільшення сумарного споживання енергії для підтримки високих темпів зростання економіки, а не задля покращення стану навколишнього середовища.

По-третє, Державні програми в Китаї завжди мають чітко поставлену мету і найчастіше ця мета досягається за всяку ціну. Не стала винятком і програма "Одна сім'я – одна дитина", яка призвела до демографічної кризи та гендерного дисбалансу в Китаї, але початкову мету – зниження народжуваності - було досягнуто. Великий відсоток літнього населення надає навантаження на економіку, а гендерний дисбаланс не сприяє відновленню високих темпів народжуваності. В результаті уряд змушений піднімати пенсійний вік та впроваджувати соціальні програми та пільги для стимулювання народжуваності. Демографічні проблеми Китаю логічно впливають із нерівномірного розвитку регіонів, так у Гонконгу існує проблема перенаселення через наплив трудових мігрантів з Заходу Китаю.

Етнічні, культурні та релігійні відмінності між народами Китаю перешкоджають об'єднанню китайської нації.

Історично найбільш гострі міжетнічні конфлікти в Китаї представлені в СУАРі та в Тибеті. Повстання у Тибеті і уйгурський сепаратизм були жорстко придушені китайською владою, проте народи, що населяють ці

території, досі не можуть бути повноцінно інтегровані в суспільно-політичне життя решти Китаю.

Порушення прав людини в Сінцзяні та Тибеті викликають обурення в країнах Заходу. Політика КПК щодо національних меншин неодноразово піддавалася критиці в міжнародному співтоваристві, що негативно впливає на імідж і погіршує відносини КНР з іншими країнами.

По-четверте, самоідентифікація Китаю як у глобальному, так і в регіональному вимірі спирається насамперед на економічні досягнення. Проект ОПОШ, створений на основі Великого шовкового шляху династії Тан, проте має більш масштабну мету - створити глобальну мережу в центрі якої знаходиться Китай. У сучасному світі Китай позиціонує себе у ролі регіонального лідера, однак сфера впливу КНР поширюється і за межі Індо-Тихоокеанського регіону, що дозволяє судити про прагнення Китаю досягти світового лідерства.

По-п'яте, у регіональних системах Китай зазвичай дотримується політики невтручання у локальні конфлікти, а турбується лише про збереження власних інтересів із мінімізацією ризиків. Взаємовигідна співпраця та інвестиції - це основні принципи, на яких КНР будує свою стратегію взаємодії з іншими країнами по всьому світу.

Дослідивши зовнішню та внутрішню політику, актуальні етнічні, соціальні та демографічні проблеми Китаю, можна припустити кілька варіантів розвитку подій навколо Тайваню, що є важливим питанням щодо позиціонування КНР на поточному етапі.

На даний момент відносини між Китаєм та США у контексті Тайваню знову загострилися. Стратегічна невизначеність, якої дотримуються США з метою утримання Китаю від військового вторгнення на Тайвань, останнім часом нібито починає втрачати ефективність, оскільки цілком конкретні заяви президента США про готовність захищати Тайвань не знаходять підтвердження в політиці США, що тільки провокує Китай на все більш рішучі дії.

Тайвань – це больова точка на яку час від часу натискає США, у відповідь Китай загрожує військовим втручанням з метою тиску на Вашингтон.

Ситуація навколо Тайваню набуває все більше рис, характерних для холодної війни.

Створення оборонного альянсу AUKUS було ще одним приводом для загострення відносин між кількома державами та Китаєм. У відповідь на створення AUKUS Китай уклав угоду з безпеки із Соломоновими островами, що дозволяє йому чинити більший тиск на Австралію.

На даний момент економіка Китаю занепадає через локдауни, а обстановка в Індо-Тихоокеанському регіоні продовжує загострюватися. Провокації з боку США зустрічають не менш різку відсіч КНР, але чи може холодна війна перейти в гарячу фазу в найближчому майбутньому?

Відповідно до розділу 3 Закону США про відносини з Тайванем, не лише президент, а й Конгрес відповідальні за ухвалення рішення щодо допомоги Тайваню. У законі прописано наступне: “Президенту доручено негайно інформувати Конгрес про будь-яку загрозу безпеці або соціальній чи економічній системі народу Тайваню та про будь-яку небезпеку для інтересів Сполучених Штатів, що випливає з цього. Президент і Конгрес визначають відповідно до конституційних процедур належні дії Сполучених Штатів у відповідь на будь-яку таку небезпеку” [66]. Виходячи з цього положення можна зробити висновок, що президент США не має всіх повноважень при прийнятті рішень про обсяги і характер військової допомоги Тайваню. У зв'язку з цим його заяви про готовність захистити Тайвань не мають під собою реальних підстав доти, доки не будуть узгоджені з Конгресом США.

Тим не менш, Тайвань має велике стратегічне значення для Вашингтона. У зв'язку з цим цілком ймовірно, що у разі нападу КНР США будуть змушені втрутитися. КНР вважає, що приєднання Тайваню є питанням її територіальної цілостності, тому це питання є першочерговим для подальшого розвитку Китаю у напрямку до регіонального панування.

Зацікавленість Вашингтону у збереженні тісних взаємозв'язків з Тайбеєм обумовлює протилежність інтересів США та КНР. В разі якщо Тайвань стане частиною КНР, Вашингтон втратить стратегічні та економічні переваги в Східній Азії, що навпаки посилить економіку Китаю і призведе до того, що умови торгівлі які зараз склалися між США та Тайванем зміняться не на користь США, а також американський бізнес потрапить у більшу залежність від економіки КНР. Отже приєднання Тайваню наблизить КНР до регіонального лідерства і надасть можливості для подальшого розвитку. Також у разі якщо Тайвань проголосить незалежність, це може стати приводом для Гонконгу проголосити свою незалежність або заявити про розширення автономії у складі КНР.

Незважаючи на те що США та КНР виражають готовність до воєнного зіткнення, той факт, що Джо Байден уклав нову торгову угоду з 13 країнами Індо-Тихоокеанського регіону, дозволяє судити про те, що США не передбачають найближчим часом загострення ситуації на Тайвані, оскільки в іншому випадку торговельні відносини та економічна співпраця з країнами регіону відійде на другий план. Проте укладання економічних угод може бути розцінено як спроба зміцнити зв'язок між союзниками у майбутньому протистоянні [50].

Можливо, що вторгнення на Тайвань розпочнеться після переобрання Сі Цзіньпіна на третій п'ятирічний термін. На поточний період, пріоритетними цілями уряду є досягнення "нульової" захворюваності на коронавірус і утримання влади з подальшим продовженням повноважень глави держави після 20 з'їзду КПК. Якщо наміри Сі Цзіньпіна не зміняться і йому вдасться зберегти владу, то, можливо, наступною метою стане приєднання Тайваню. До того часу наслідки війни в Україні стануть більш відчутними для США та Євросоюзу, а також збільшаться обсяги постачання озброєнь, що дестабілізуватиме американські сили під час відкриття другого фронту на Тайвані. Перехід від холодної війни до гарячої фази майже

повністю залежить від Сі Цзіньпіна, який за 10 років перебування при владі закріпив за собою статус реформатора та сильного лідера.

Остання заява КНР про те, що проголошення незалежності Тайваню призведе до війни, навпаки відкидає можливість переходу конфлікту в гарячу фазу, оскільки Китайська Республіка Тайвань, де юре не є незалежною державою, проте має розвинену економіку та високий рівень життя [54]. Тайвань не стане проголошувати незалежність, тому що йому не вигідно вступати в військовий конфлікт з КНР, в який будуть втягнуті й інші країни регіону. Якщо простежити динаміку конфлікту, то можна побачити, що більш болісно Пекін реагує саме на заяви Вашингтона про готовність втрутитися у вирішення Тайванського питання. Китай засуджує постачання озброєнь Тайваню, а також висловлює стурбованість про зростаючий вплив США на центри прийняття рішень Тайваню. Китай не заперечує мирне включення Тайваню до складу КНР, зберігаючи при цьому високий рівень автономії. Якщо розглядати ситуацію з боку Китаю, то заяви президента США про готовність захищати Тайвань виглядають як провокації, метою яких і є початок війни. Можливо, що Китай більшою мірою хоче знизити вплив США на Тайвань, ніж включити його до складу КНР, тому що на даний момент досягти цього мирним шляхом можна лише за допомогою встановлення на Тайвані лояльного уряду, який підготує ґрунт для мирного возз'єднання з Китаєм.

На даний момент конфлікт між Китаєм і США можна уявити як перетягування каната, роль каната грає Тайвань. Демократична прогресивна партія Тайваню, метою якої є проголошення незалежності Тайваню та остаточний розрив із КНР, протистоїть консервативній партії Гоміндан. Китай і США однаково високо оцінюють Тайвань, тому протистояння між ними триває, проте військовий результат не вигідний усім сторонам конфлікту. Тим не менш, якщо з тих чи інших причин незалежність Тайваню буде проголошена, то Китай буде змушений заявити, що йому не залишили вибору і почне військову операцію, яка спричинить велику кількість жертв.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Буяров Д. В. Политика Большого освоения Запада» в Синьцзян-Уйгурском автономном районе Китая // Манускрипт. 2021. №12 (14). С. 2564-2568.
2. Буяров Д. В. Синьцзян и экономический пояс на Шелковом пути / Россия и Китай: история и перспективы сотрудничества: мат-лы IX международной научно-практической конференции. 2019. С 16-21. URL: https://elibrary.ru/download/elibrary_37608432_51607644.pdf
3. Буяров Д. В. Некоторые аспекты борьбы с экстремизмом в Синьцзяне / Альтернативный мир: мат-лы 4-й Всероссийской научно-практической конференции. 2019. С. 15-21. URL: https://elibrary.ru/download/elibrary_41268072_29396035.pdf
4. Богаевская В. Социальные последствия политики Одна семья - один ребенок в Китае // Modern oriental studies. 2020. №5 (2). С. 114-122. URL: https://elibrary.ru/download/elibrary_46146025_64703347.pdf
5. Бирюков Н. Г., Любимов Ю. М. Лагеря перевоспитания в Китае // Вопросы устройчивого развития общества. 2021. С. 305-3012. URL: <https://elibrary.ru/item.asp?id=46272747>
6. Вавилов Н. Китайская власть. Товарищество научных изданий КМК. 2021. 662 с.
7. Виноградов А. О., Заклепенко А. Ю., Сафронова Е. И. США, Китай и ВТО: последствия американо-китайского торгового конфликта для мировой торговли // Китай в мировой и региональной политике. История и современность. 2019. С. 187-206. URL: <https://elibrary.ru/item.asp?id=41335029>
8. Виноградов А. В. XIX съезд КПК: великий поход к возрождению // Проблемы Дальнего Востока. 2018. № 1. С. 68-80. URL: <https://elibrary.ru/item.asp?id=32620045>
9. Всеобщая декларация прав человека ООН // URL: https://www.un.org/ru/documents/decl_conv/declarations/declhr.shtml

10. Дем'янчук О. В. Проект “Один пояс - один шлях”: геостратегія по-китайськи // Прикарпатський вісник НТШ. Серія: “Сучасні міжнародні відносини: теорія і практика”. 2018. № 5 (49). С. 179-186. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/Pvntsh_2018_5_17.pdf
11. Денисов И. Е. Внешняя политика Китая при Си Цзиньпине: преемственность и новаторство // Контуры глобальных трансформаций: политика, экономика, право. 2017. № 5 (10). С. 83-98.
12. Денисова Т. С., Костелянец С. В. Евросоюз, Китай и Африка: сотрудничество в области содействия международному развитию (проблемы и перспективы) // Азия и Африка сегодня. 2020. №1. С. 17-24. URL: <https://elibrary.ru/item.asp?id=42463068>
13. Дейч Т. Л. Место Африки в инициативе Китая “Один пояс - один путь” // Мировая экономика и международные отношения. 2020. №2 (64). С. 118-127. URL: <https://elibrary.ru/item.asp?id=42601745>
14. Эпштейн В. А., Бочков Д. А. Политика КНР по интеграции Синьцзян-Уйгурского автономного района: 1949-2018 годы // Ученые записки казанского университета. Серия: “Гуманитарные науки”. 2018. Т. 160, кн. 6. С. 1442–1454. URL: <https://elibrary.ru/item.asp?id=41162697>
15. Железная дорога Китай-Лаос оказывает мощное содействие социально-экономическому развитию Лаоса // Синьхуа новости. 13.03.2022. URL: http://russian.news.cn/2022-03/13/c_1310512327.htm
16. Забіян В. Особливості трансформації зовнішньої політики КНР: від Мао Цзедуна до Сі Цзіньпина // Міжнародний научний журнал “Інтернаука”. Серія: “Політичні науки”. 2018. №8 (48). С. 45-48. URL: [http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/mnj_2018_8\(1\)_10.pdf](http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/mnj_2018_8(1)_10.pdf)

17. Заключительное заседание 4-й сессии ВСНП 13-го созыва // russian.china.org.cn. 11.03.2021. URL: http://russian.china.org.cn/china/txt/2021-03/11/content_77297187.htm (дата звернення 31.05.2022).

18. Зарицкий Б. Германия-Китай: партнеры, конкуренты или системные соперники // Мировая экономика и международные отношения. 2021. №2 (65). С. 16-28. URL: <https://doi.org/10.20542/0131-2227-2021-65-2-16-28>

19. Зародов И. Народно-освободительная армия за рубежом: расширение форматов присутствия в XXI веке // Вестник Брянского государственного университета. 2018(3). С. 64-71.

20. Политические аспекты Израильско–Китайского сотрудничества // URL: <https://www.elibrary.ru/item.asp?id=46942492>

21. Китай и Иран объявили о начале реализации плана двухстороннего всеобъемлющего сотрудничества // Синьхуа новости. 01.05.2022. URL: http://russian.news.cn/2022-01/15/c_1310425636.htm

22. Конаш Д. С. Китайско-Турецкие отношения в контексте Синьцзян-Уйгурского автономного района. Дипломная работа бакалавра Сибирского федерального университета; Красноярск, 2021. 50 с.

23. Конституция КНР 1982 г. (с изм. 1988, 1993, 1999, 2004 гг.) URL: https://chinalawinfo.ru/constitutional_law/constitution/constitution_ch3p6 (дата звернення 1.06.2022).

24. Концлагерь на 10 миллионов уйгуров Китай построил в провинции Синьцзян полицейское государство будущего. Мы там побывали. // Meduza. 18.09.2018. URL: <https://meduza.io/feature/2018/09/18/kontslager-na-10-millionov-chelovek> (дата звернення: 1.06.2022).

25. Кошовий С. А. Міська агломерація Пекін-Тяньцзінь-Хебей // Українська асоціація китаєзнавців. №16(2). 2019. URL: <https://sinologist.com.ua/koshovyj-s-miska-aglomeratsiya-pek-in-tyantszin-hebej-p-yat-rokiv-potomu/> (дата звернення: 31.05.2022)

26. Курылев К. П., Рамич М. С. Терроризм в Центральной Азии и Синьцзян-Уйгурском автономном районе Китайской Народной Республики // Вестник РГГУ. Серия: “Евразийские исследования. История. Политология. Международные отношения”. 2020. № 2. С. 91-102. URL: <https://elibrary.ru/item.asp?id=43877107>

27. Ковачич Л. Китайский опыт развития отрасли искусственного интеллекта: стратегический подход // Carnegie Endowment for International Peace. 07.07.2020. URL: <https://carnegieendowment.org/2020/07/07/ru-pub-82172> (дата звернения: 31.05.2022)

28. Сянянь Л. Проблема самоопределения национальных меньшинств в теории и политике КПК (с 1922 г. по настоящее время) // Вестник ВолГУ. Серия 4, История. Регионоведение. Международные отношения. 2018. № 4 (23). С. 124-130.

29. Ёжу Л., Авдокушин Е. Ф. Формирование основ “цифрового шелкового пути” // Мир новой экономики. 2019. №4. С. 62-71.

30. Лянь Л. Социальное неравенство, реформы и открытое общество в Китае // “Социологические исследования” 2015. № 5. С. 78-83.

31. Мирошниченко Б. Китай на грани катастрофы из-за нехватки угля, простаивают тысячи предприятий. На что это может повлиять? // Экономическая правда. 5.10.2021. URL: <https://www.epravda.com.ua/rus/publications/2021/10/5/678403/> (дата звернения: 31.05.2022).

32. Мокрецкий А. Китайская дипломатия в “эпоху Си Цзиньпина” / Новая эпоха: Китай после XIX съезда КПК: мат-лы ежегодной научной конференции Центра политических исследований и прогнозов ИДВ РАН. 2018. С. 70-82.

33. Новоселова Л. Экономика КНР в условиях торговой войны // Мировая экономика и международные отношения. 2020. №6 (64). С. 76-84. URL: <https://elibrary.ru/item.asp?id=43023207>

34. Пенсионная реформа в Китае будет осуществляться постепенно - эксперт // Синьхуа новости. 03.13.2021. URL: http://russian.news.cn/2021-03/13/c_139807633.htm (дата звернення: 31.05.2022).
35. Полный текст доклада, с которым выступил Си Цзиньпин на 19-м съезде КПК // Синьхуа новости. 11.03.2017. URL: http://russian.news.cn/2017-11/03/c_136726299.htm (дата звернення: 31.05.2022).
36. Полный текст: Государственная программа действий в сфере прав человека /2016-2020 гг./ //Синьхуа новости. 29.09.2016. URL: http://russian.news.cn/importnews/2016-09/29/c_135723004.htm (дата звернення: 1.06.2022).
37. Производственные мощности возобновляемой энергетики Китая увеличились в первом полугодии 2021 года // Синьхуа новости. 20.07.2021. URL: http://russian.news.cn/2021-07/20/c_1310071929.htm (дата звернення: 31.05.2022)
38. Публікація у твіттері голови Європейської комісії Урсули фон дер Ляєн. 30.12.2020. URL: <https://twitter.com/vonderleyen/status/1344268974444441600?s=20&t=3КАToV7enjngUBEFWChpcA> (дата звернення: 1.06.2022).
39. Радзієвська С. О., Ус І. В., Покришка Д. С. Глобальні доміанти розвитку Китаю // Міжнародна економічна політика. 2017. № 1 (26). С. 137-168. URL: <http://journals.uran.ua/jiep/article/view/132705>
40. Резниченко Е. “МАЛЕНЬКИЙ ИМПЕРАТОР” XXI ВЕКА В КИТАЕ / День науки: мат-лы XIX студенческой научной конференции. Самара. 2018. С. 66-67.
41. Решетникова М. Китайский опыт развития искусственного интеллекта: промышленная цифровизация // Вестник РУДН. Серия: Экономика. 2020. №3 (28). С. 536-546.
42. Рид Стэндиш. Важная торговая сделка ЕС с Китаем заморожена. Среди причин политика Пекина в Синьцзяне // Радио Азаттык. 23.05.2021.

URL: <https://rus.azattyq.org/a/eu-china-harder-line/31268194.html> (дата
звернення 1.06.2022).

43. Румянцев Е. Си Цзиньпин и новое поколение руководителей Коммунистической партии Китая // Контуры глобальных трансформаций: политика, экономика, право. 2017. №5 (10). С. 47-64.

44. Селиверстова Ю. Демографическое будущее Китая // Демографическое обозрение. 2020. №4 (7). С. 149-165.

45. Торговый оборот Китая с 17-ю странами ЦВЕ впервые превысил 100 млрд долларов // Синьхуа новости. 05.02.2021. URL: http://russian.news.cn/2021-02/05/c_139721992.htm (дата
звернення: 31.05.2022).

46. Цветкова Н. Проекты региональной интеграции и новые технологии: цифровой шелковый путь // Восточная аналитика. 2019. С. 48-55.

47. Цвык А. Один пояс один путь: взгляд из Европы // Современная Европа. Серия: Евразийское пространство. 2019. №1. С. 104-112.

48. Шубина Д.С. Динамическое измерение Тибетского конфликта / Сборник научных статей, посвященный памяти С. В. Тютюкина. Волгоград, 2020. С. 161-166.

49. Шубина Д.С. Этно-религиозный аспект Тибетского вопроса / Сборник научных статей, посвященный 50-летию памяти А. Х. Маслоу. Волгоград, 2020. С. 45-50. URL: <https://elibrary.ru/item.asp?id=44795288>

50. Biden's Asian economic talks include 13 countries and not China // Reuters. 23.05.2022. URL: <http://surl.li/cgfgr>

51. China's share of global gross domestic product (GDP) adjusted for purchasing-power-parity (PPP) from 2011 to 2021 with forecasts until 2027 // Statista.com. 20.04.2022. URL:

[https://www.statista.com/statistics/270439/chinas-share-of-global-gross-domestic-product-gdp/#:~:text=China's%20share%20of%20global%20gross%20domestic%20product%20\(GDP\)%202011-](https://www.statista.com/statistics/270439/chinas-share-of-global-gross-domestic-product-gdp/#:~:text=China's%20share%20of%20global%20gross%20domestic%20product%20(GDP)%202011-)

2027&text=The%20graph%20shows%20China's%20share,share%20was%20about%2018.62%20percent

52. China's Two-Child Policy // Bloomberg. 22.01.2020. URL: <https://www.bloomberg.com/quicktake/china-s-two-child-policy> (дата звернення 31.05.2022).

53. Chinese Company Sinovel Wind Group Convicted of Theft of Trade Secrets // The United States Department of justice. 2018. URL: <https://www.justice.gov/opa/pr/chinese-company-sinovel-wind-group-convicted-theft-trade-secrets> (дата звернення: 31.05.2022)

54. Consensus 1992 on one-China principle // en.people.cn. 13.10.2004. URL: http://en.people.cn/200410/13/eng20041013_160081.html

55. Erin Handley. How China's mass detention of Uyghur Muslims stemmed from the 2009 Urumqi riots//ABC News. 2019. URL: <https://www.abc.net.au/news/2019-07-05/china-xinjiang-urumqi-riots-10th-anniversary-uyghur-muslims/11270320?nw=0&r=Image> (дата звернення 1.06.2022).

56. Full text of Xi Jinping's speech on the CCP's 100th anniversary // Nikkei Asia. 01.07.2021. URL: <https://asia.nikkei.com/Politics/Full-text-of-Xi-Jinping-s-speech-on-the-CCP-s-100th-anniversary> (дата звернення 1.06.2022).

57. Global Index of Innovation 2021 // URL: <http://surl.li/cgcem>

58. Jones A. China launches final satellite to complete Beidou system, booster falls downrange // Space news. 23.06.2020. URL: <https://spacenews.com/china-launches-final-satellite-to-complete-beidou-system-booster-falls-downrange/> (дата звернення: 31.05.2022).

59. Luna Sun. China's ageing population a 'long-term reality', and its silver economy needs to catch up, State Council says // China Macro Economy. 8.11.2021. URL:

<https://www.scmp.com/economy/china-economy/article/3157385/chinas-ageing-population-long-term-reality-and-its-silver> (дата звернення: 31.05.2022).

60. McGrath M. Climate change: China aims for 'carbon neutrality by 2060', 22.09.2020. URL: <https://www.bbc.com/news/science-environment-54256826> (дата звернення: 31.05.2022).

61. Mozur P., Zhong R., Krolik A. In Coronavirus Fight, China Gives Citizens a Color Code, With Red Flags // The New York Times. 26.07.2021. <https://www.nytimes.com/2020/03/01/business/china-coronavirus-surveillance.html#:~:text=The%20Alipay%20Health%20Code's%20creators,some%20is%20a%20contagion%20risk.&text=After%20users%20fill%20in%20a,holder%20to%20move%20about%20unrestricted> (дата звернення: 31.05.2022).

62. Ruser N., and Leibold J. Family de-planning: The coercive campaign to drive down indigenous birth-rates in Xinjiang, Policy Brief. Report no. 44/2021.

63. Kihara T., Chan M. Hong Kong's worsening housing shortage forces thousands into 'coffin homes' // Nikkei Asia. 9.07.2018. URL: <https://asia.nikkei.com/Economy/Hong-Kong-s-worsening-housing-shortage-forces-thousands-into-coffin-homes2> (дата звернення: 31.05.2022).

64. Shahwan N. M. Where is China's role in the Middle East heading? // Daily Sabah. 15.03.2022. URL: <https://www.dailysabah.com/opinion/oped/where-is-chinas-role-in-the-middle-east-heading> (дата звернення: 1.06.2022).

65. Sengupta S., Gladstone R. China Pledges to Stop Building Coal-Burning Power Plants Abroad // The New York Times. 28.10.2021. URL: <https://www.nytimes.com/2021/09/21/climate/china-power-plants-coal.html#:~:text=In%20a%20move%20designed%20to,the%20world's%20dirtiest%20fossil%20fuel> (дата звернення 31.05.2022).

66. Taiwan Relations Act // Congress.Gov. 1979-1980. URL: <http://surl.li/cgfhf>

67. Three Gorges Dam // Britannica. URL: <http://surl.li/cghds>

68. Vetter D. Hong Kong land reclamation explained: the good, bad and ugly methods of pushing back the sea // South China Morning Post. 28.06.2018. URL: <http://surl.li/bywne> (дата звернення 01.06.2022).